

Մանկության և Հասարակական
Երկարաթափերը

Յոյս

1200 թուփան
Հայաստանում 320 դրամ

**ԻՐԱՆԱՀԱՅ
ԱՆԴՐԱՆԻԿ
ԱՐՁԱԿԱԳԻՐԸ
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՍԱՐԵԱՆ (1914-2012)**

ԱՅՍ ՀԱՄԱՐՈՒՄ

- 2** Վեհափառ Արամ Ա-ի այցը Իրան
- 4** Հայաստան՝ ընտրություններից յետոյ
- 4** 5-րդ ազգային ժողով. փաստեր-թւեր
Սուրեն Մուսայելեան
- 5** Նախագահական ընտրությունները
կանխորոշա՞ծ
Ջոն Դիւզ
- 6** Օսկանեանը դեմ է ՀՀ-ԲՀ կոալիցիային
Սիրանոյշ Գելորգեան
- 16** Երեւանի փակ շուկան
Մեդիամաքս
- 20** Լոյսը եւ նրա էությունը
Արման Տէր Ստեփանեան
- 22** Ժենիա Ներսիսեանը 10-ամեայ Օսկարի դերում
Լիլիթ Ամիրխանեան
- 24** Մարզանք
Արման Տէր Ստեփանեան
- 26** Ժամանց

Մշակութային եւ Հասարակական

Յոյս

Երկշաբաթաթերթ

6-րդ սարի, քիւ122, Մայիս 16, 2012,
1200 քուման
Հայաստանում 320 դրամ

- 8** **Իրանահայ անդրանիկ արձակագիրը**
- 8** Իրանահայ կեանքի անկեղծ վկան
Ազատ Մաթեան
- 9** Ժամանակագրություն
- 12** Մազանդարի մահը
Անդրանիկ Սարեան

Պ ա ր ս կ ե ր է ն ք ա ժ ի ն

2 Այս համարի հայերեն էջերում	5 Պոլսի հակացեղասպառույթան յանձնախմբի նամակները հայ կրթնապետների	12 Նկարիչներ՝ Ֆելիքս Եղիազարեան
3 Գիրք՝ «Ռեզիդենտ» պատմավեպը պարսկերենով	7 Հայերը Ե՞րբ եւ ինչպե՞ս են եկել Իրան	Եղջերուն
Յովհաննէս Թումանեան
4 Վեհափառ Արամ Ա-ի այցը Իրան	9 Հայ ժամանակակից	

<p>Յոյս</p> <p>Հասարակական-մշակութային երկշաբաթաթերթ</p> <p>Արտոնատեր՝ Լեւոն Ահարոնեան</p> <p>Խմբագիր՝ Ռոբերթ Սաֆարեան</p>	<p>Խմբագրական կազմ՝</p> <p>Քարմեն Ազարեան, Լիա Խաչիկեան, Գարուն Սարգսեան, Արմինե Մելիք-Իսրայելեան</p> <p>Գեղարվեստական ձեւաւորում՝ Լիա Խաչիկեան</p>	<p>Հայերեն բաժնի սրբագրիչ՝ Քարմեն Ազարեան</p> <p>Կայք Քաջիկ Սաֆարեան</p> <p>Մարզական Արման Տէր Ստեփանեան</p> <p>Բաժանորդագրութիւն Քաթրին Եաղուբի</p>	<p>Հասցե՝ Թեհրան, Էնդելար պողոտայ, Վալի Ասր քառուղի համար 1048 66495180 66492693</p> <p>Հեռախօս-հեռապատճեն՝ 66495208</p> <p>hooy@inbox.com www.hooy.com</p>
---	---	--	---

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՐԱՄ Ա. ՎԵՀԱՓԱՌԻ ԱՅՅԸ ԻՐԱՆ

Երկուշաբթի, Մայիսի 7-ի առաւօտեան իրանահայ հաւատացեալ ու բարեպաշտ ժողովուրդը աղ ու հացով, խուռներամ շարքերով դիմաւորեց պաշտօնական, նաեւ հովապետական այցով Թեհրան ժամանած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Ն.Ս.Օ.Տ.Տ Արամ Ա վեհափառ Հայրապետին՝ Թեհրանի Ս. Սարգիս եկեղեցում:

Վեհափառ Հայրապետը եկեղեցու մուտքի մօտ օրհնեց դպրոցական աշակերտուհիու կողմից մատուցուող աղ ու հացը եւ ժողովրդի ծափողջոյնների ներքոյ, շքախմբի ուղեկցութեամբ մուտք գործեց եկեղեցի: Բարի գալստեան ողջոյնի խօսք ասաց Թեհրանի հայոց թեմի առաջնորդ Տ. Սեպուհ արք. Սարգսեանը, որին յաջորդեց Վեհափառ Հայրապետի ելոյթը. «Հայրապետական օրհնութեամբ, քրիստոնէական ջերմ սիրով եւ ազգային վառ ապրումներով ողջունում են մեր ժողովրդի սիրելի զաւակները: Ես յատուկ կերպով

կուզեմ ընդգծել սիրելի հայ, որովհետեւ մեր եկեղեցու համար, մեր ժողովրդի իւրաքանչիւր զաւակ սիրելի է: Մեր եկեղեցին խտրութիւն չի դնում իր զաւակների միջեւ, բոլոր անդամները, բոլոր զաւակները մեր ժողովրդի՝ պատկանում են մեր եկեղեցուն: Ճիշտ այս մօտեցումով, այս գիտակցութեամբ եւ այս նախանձախնդրութեամբ ես ուզում եմ սա պահին իմ հոգեկան անհուն ուրախութիւնը արտայայտել, տեսնելով մեր ժողովրդի զաւակները այստեղ Թեհրանի մէջ Աստծու այս տան մէջ, Աստծու հովանու ներքեւ, որպէս անդամները Մեր եկեղեցու»: Վեհափառ Հայրապետը ողջունեց Թեհրանի հայոց թեմի առաջնորդ Տ. Սեպուհ արք. Սարգսեանին, Սպահանի հայոց թեմի առաջնորդ Տ. Բաբգէն եպսկ. Չարեանին եւ Ատրպատականի հայոց թեմի կաթողիկոսական փոխանորդ Տ. Գրիգոր վրդ. Չիֆթջեանին, քահանայ հայրերին եւ երեք թեմերի ազգային իշխանութիւններին: Վե-

հափառ Հայրապետը կարեւորութեամբ արտայայտեց ազգին ծառայելու անհրաժաշտութեան մասին: Վեհափառ Հայրապետը ողջունեց նաեւ Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանին եւ աւելացրեց. «Հայաստանը մեր հզօրութեան կռուանն է: Մենք սփիւռքի մէջ երազեցինք՝ ազատ, անկախ Հայաստանի համար. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը ազատ ու անկախ Հայաստանի երազի, ձգտումի, պայքարի առաջապահ զինուորը դարձաւ եւ այսօր հազար փառք Աստծոյ մենք դարձեալ ունեցանք ազատ ու անկախ Հայաստան, պէտք է Հայաստանը պահենք հզօր, Հայաստանը աւելի պէտք է հզօրացնենք, մասնակից դարձնենք այն բոլոր ծրագրերին ու աշխատանքներին որոնց նպատակը Հայաստանի հզօրացումն է: Սփիւռքը պէտք է աւելի հզօրացնենք, որպէսզի սփիւռքի հզօրացումով Հայաստանը հզօրանայ եւ փոխադարձաբար, որովհետեւ ժողովուրդը

ԱՐԱՄ ՎԵՏԱՓԱՌԸ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Իրանի «Իսլամական միջազգային հաղորդակցութեան եւ մշակութային կենտրոնի կազմակերպութեան» հրաւերով, Մայիսի 7-ից, Սեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Ե.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա Վեհափառը գտնուում է Իրանում:

Թեհրանի հայոց թեմական խորհրդի կողմից հայերէն եւ

մէկ ազգ է, մէկ ամբողջութիւն է»: Վեհափառ Հայրապետը Իրանի մասին իր արտայայտութիւններում նշեց. «Իրանի Իսլ. Հանրապետութիւնը իր հոգեւոր ու քաղաքական պետական իշխանութեամբ զօրավիգ կը կանգնի մեր ժողովրդին, այս երկրին մէջ մենք վայելում ենք բոլոր տեսակի ազատութիւն, մենք մասնակցում ենք այս երկրի զարգացմանն ու բարգաւաճմանը նպաստող բոլոր տեսակի աշխատանքներին եւ այստեղի իշխանութիւնը մեր ժողովրդի դատին հետ է»: Վեհափառ Հայրապետը աւելացրեց. «Մեր եկեղեցին ազգային եկեղեցի է, ճիշտ է մեր եկեղեցին Աստուծոյ տունն է միաժամանակ ազգի տունն է, եկեղեցին այս շէնքը չէ, դուք էք եկեղեցին եւ ինձ համար

հոգեկան ուրախութեան աղբիւր է տեսնել մեր ժողովրդի զաւակները այսպէս եկեղեցու սրբազան կամարների ներքեւ: Եկեղեցին դուք էք, պիտի շնչաւորէք եկեղեցին»: Վեհափառ Հայրապետի շքախումբը եկեղեցու շրջափակում գտնուող Բիրաւոր նահատակների յուշարձանին ծաղկեպսակ դրեց եւ աղօթեց մէկ ու կէս միլիոն անմեղ նահատակների յիշատակին:

Օրւայ երկրորդ կէսին Վեհափառ Հայրապետի շքախումբն այցելեց Իրանի Իսլ. Հանրապետութեան հիմնադիր առաջնորդ հանգուցեալ էմամ Խոմէյնիի դամբարանը, յարգանքի տուրք մատուցեց նրա յիշատակին:

Աղբիւր՝ hamaynk.com

Թեհրանի Ս. Սարգիս
եկեղեցու մուտքին
տեղադրուած պաստառը

պարսկերէն լեզուներով պատրաստած բարի գալստեան պաստառներում, Արամ Ա Վեհափառը ներկայացել է, որպէս ԱՇԽԱՐՀԻ ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԿՐՕՆԱՊԵՏ:

1995 թ.-ից, Արամ Վեհափառը վեց անգամ այցելել է Իրան եւ անէն անգամ՝ միմիայն պարսկերէնով այդ նոյն կոչումով է ներկայացել պարսիկ հանրութեանը եւ մամուլին, որը առաջացրել է իրանահայ հայկական միութիւնների եւ մամուլի դժգոհութիւնը:

ՀՅԴաշնակցութեան ազդեցութեան տակ աշխատող Թեհրանի թեմական խորհրդի առաջացրած շփոթի հետեւանքով, իրանական լրատւամիջոցները, Արամ Կաթողիկոսին ներկայացրել են, որպէս ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ:

Աղբիւր՝ iranahayer.com

ԸՆՏՐՈՒԹՒՒՆՆԵՐԻՑ ՅԵՏՈՅ

5-ՐԴ ԳՈՒՄԱՐՄԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ ՓԱՍՏԵՐ-ԹԻԵՐ

Սուրեն Մուսայելեան

Կիրակի (Մայիսի 6) համապետական ընտրությունների ժամանակ ընտրած Հայաստանի 5-րդ գումարման Ազգային ժողովի առաջին նստաշրջանը տեղի կունենայ Մայիսի վերջերին:

Համաձայն ՀՀ Սահմանադրության 68-րդ յօդածի՝ «Նորընտիր Ազգային ժողովի առաջին նստաշրջանը գումարում է պատգամաւորների ընդհանուր թւի առնւազն երկու երրորդի ընտրութիւնից յետոյ՝ երրորդ հինգշաբթի օրը»:

Կենտրոնական ընտրական յանձնաժողովի հրապարակած Մայիսի 6-ի ընտրությունների նախնական արդիւնքների համաձայն՝ 5 կուսակցութիւն եւ մէկ կուսակցութիւնների դաշինք յաղթա-

հարել են ընտրական շենը եւ մտել 131-տեղանոց խորհրդարան: Դրանք են՝ Հայաստանի Հանրապետական կուսակցութիւնը (ՀԻԿ)՝ 44,05% (663.066 ձայն), «Բարգաւաճ Հայաստան» կուսակցութիւնը (ԲՀԿ)՝ 30,20%

(454.684 ձայն), Հայ ազգային կոնգրեսը (ՀԱԿ)՝ 7,10% (106.910 ձայն), «Ժառանգութիւն» կուսակցութիւնը՝ 5,79% (87.095 ձայն), ՀՅԴ-ն՝ 5,73% (86.296 ձայն) եւ «Օրինաց երկիր» կուսակցութիւնը՝ 5,49% (82.690 ձայն): Համա-

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝ ԿԱՆԽՈՐՈՇԻԱԾ

Ջոն Գիլզ
«ԱրմենիաՆաու»-ի խմբագիր

մասնական եւ մեծամասնական ընտրակարգով կուսակցութիւնների ներկայացուցիչների ձեռք բերած տեղերով գալիք Ազգային ժողովում 6 քաղաքական ուժերը խմբակցութիւններ կը կազմեն, հաւանաբար, հետեւեալ տեղաբաշխումով. ԶԳԿ՝ 69 տեղ, ԲԶԿ՝ 36, ԶԱԿ՝ 7, ՕԵԿ՝ 6, ԶՅԴ՝ 6, «Ժառանգութիւն»՝ 5: (Ընտրած պատգամաւորներից երկուսն անկուսակցական են:) Դաշնակցութիւնը ներկայացուածութեան առումով ամենամեծ պարտուողն է՝ 16-ամրամանոց խմբակցութիւնը փոքրացել եւ դարձել է 6-հոգանոց: ՕԵԿ-ը եւ «Ժառանգութիւնը» կորցրել են 2-ական տեղ: Մինչդեռ ԲԶԿ-ն խորհրդարանում 2007-2012 տարիների համեմատութեամբ ներկայացուածութեան աճ ունեցաւ՝ խմբակցութիւնն աւելացնելով 11 պատգամաւորով: ԶԳԿ-ն նոյնպէս աւելացրեց իր մանդատը չորսով: Զաշլի առնելով այն փաստը, որ ԶԳԿ-ն բացարձակ մեծամասնութիւն է ձեռք բերել խորհրդարանում (ըստ էութեան, քուրում ապահովելու եւ օրէնքներ անցկացնելու համար պահանջող յաւելեալ երեք մանդատ), նա կարող է իր կառավարութիւնը ձեւաւորել առանց այլ կուսակցական ուժերի եւ կոալիցիայի մասնակցութեան: ԶԳԿ-ն այս կապակցութեամբ դեռ յայտարարութիւն չի արել: Ընտրութիւնների նախնական արդիւնքների մասին շրջանառուող մէկ այլ հարց է, թէ արդեօք ԶԱԿ-ը, որը դժուարութեամբ յաղթահարեց ընտրական շենը եւ մտաւ խորհրդարան, կը վերցնի՞ մանդատները, թէ՞ կը նախընտրի բոյկոտել խորհրդարանի նստաշրջանները՝ պահպանելու ընդդիմադիր ուժի կեցածքը հանրահաւաքների տեսքով 2013 թ. Փետրուարին կայանալիք նախագահական ընտրութիւններին ընդառաջ: Կուսակցութիւնների արձագանքները շուտով լոյս կը սփռեն այս կամ այն հարցերի վրայ:

Հայաստանի հանրապետական կուսակցութիւնը բացարձակ իշխանութիւն ձեռք բերեց՝ Ազգային ժողովում ստանալով 69 տեղ: ԶԳԿ-ն՝ 69, միւսները միասին՝ 62: Սա դարձաւ 62 տոկոս մասնակցութիւն ապահոված ընտրութիւնների ամենաանսպասելի արդիւնքը:

Իրական կեանքում այս արդիւնքն անհաւանական է: Տնտեսական անկման հինգ տարիներից յետոյ Հայաստանի Հանրապետութիւնը միասնաբար վերընտրում է այն ղեկավարութեանը, որը գոյատեւելուց զատ ոչ մի առաջընթաց չկարողացաւ ապահովել, այն դէպքում, երբ Մեծ Բրիտանիայի վարչապետ Գորդոն Բրաունից սկսած մինչեւ Ֆրանսիայի նախագահ Նիկոլա Սարկոզին «զլխատւեցին» իրենց երկրներում անցկացւած ընտրութիւններում՝ նոյն համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի համատեքստում: Այդ

ինչպէ՞ս: Ինչո՞վ է Հայաստանը տարբերում միւսներից: Պատասխաններից մէկը կարող է լինել համատարած վաճառած ձայների գործուն մեխանիզմը: Միւս հնարաւոր պատասխանն այն է, որ չկայ իշխող ռեժիմին հաւատ ներշնչող այլընտրանք: Թէ իրականում դա ինչպէս ստացւեց, կասեն գիտնականները մայիսվեցեան «դիախերձումից» յետոյ:

Պատահածի հետեւանքները պարզ կը դառնան գալիք ծնունդ նախագահական քարոզարշաւի «յղիութեան» շրջանում, որն այժմ սկսւել է: ԶԳԿ-ն այլեւս կոալիցիայի կարիք չունի: Ոչ էլ նոյնիսկ «ձեւական բնոյթի» կոալիցիայի, ինչպէս ասում է նախկին արտգործնախարարը՝ ներկայումս «Բարգաւաճ Հայաստան» կուսակցութեան առաջնորդ Գագիկ Ծառուկեանի համախոհը: Եթէ ԶԳԿ-ն Հայաստանում 2008 թ. նախագահական յետընտրական

պայթիւնավտանգ շրջանում ստիպւած էր բոլորի հետ «լաւ լինել» եւ պահել խաղի կանոնները, ապա այժմ խաղահրապարակն էլ իրենը, խաղալիքներն էլ, դարպասի բանալիներն էլ: Նախագահ Սերժ Սարգսեանի կուսակցութեանն են պատկանում բոլոր նախարարական պորտֆելները եւ փաստօրէն ԱԺ-ը՝ մանդատների բացարձակ մեծամասնութեան շնորհիւ, ուրեմն էլ ինչու միւս կուսակցութիւնները պէտք է իրենց ներդրութիւն տան, գան խորհրդարան՝ քւէարկելու վարչապետի առաջարկած որեւէ օրէնսդրական նախաձեռնութեան համար: Եթէ կիրակի անցկացւած ընտրութիւններից առաջ հակաՅՅԿ-ական տրամադրութիւնները կարելի էր որպէս «ընդդիմութիւն» որակել, ապա այժմ այն պարզապէս եւ վերջնականապէս կարելի է «անկարելոր» սահմանել: ՀԱԿ-ի առաջնորդ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանն անապատում կանչողի ձայնից վերածուեց անտառում տապալւած ծառի, որի ձայնը ոչ ոք չլսեց: 14 կուսակցութիւններից բաղկացած ՀԱԿ դաշինքը մի կերպ յաղթահարեց խորհրդարան մտնելու համար անհրաժեշտ շեմը՝ ձայների 7 տոկոսը: Ըստ էութեան, դաշինքում ընդգրկւած կուսակցութիւններից իւրաքանչիւրը ստացել է կէս տոկոս ձայն, ինչը նշանակում է, որ դրանք առանձին-առանձին տասնապատիկ թոյլ են «Ժառանգութիւնից», որի առաջնորդի հասցէին Տէր-Պետրոսեանը մէկ տարի առաջ վիրաւորական արտայայտութիւն էր թոյլ տուել՝ անւանելով նրան ճշմարիտ ուղուց շեղւած: Կիրակի կայանալիք ընտրութիւններին ընդառաջ լայնօրէն շրջանառւում էր կարծիք, թէ ԲՀԿ-ին կը յաջողւէր սասանել ՀՀԿ մենաշնորհը: Սակայն եղաւ հակառակը, եւ այժմ, ինչ կանէի՞ք, եթէ Ծառուկեանի տեղը լինէիք: Նոյնիսկ Հայաստանում ամենաուժեղ մարդը (փոխա-

բերական կամ ժամանակին նոյնիսկ ուղղակի իմաստով) պէտք է իր տեղն իմանայ քաղաքական մեքենայի դէմ պայքարում եւ գիտակցի, որ վերջինս իր բազկի ուժին չի ենթարկւի: Իսկ Ծառուկեանի քաղաքական կնքահա՞յրը՝ նախկին նախագահ Ռոբերտ Քոչարեանը: Նա ընտրութիւններից մի քանի օր առաջ բացառիկ հարցազրոյց տուեց՝ գրգռելով վերլուծաբանների ախորժակը: Արդեօք նա կը մասնակցի՞ 2013-ի նախագահական ընտրութիւններին: Ի՞նչ տեղ կը զբաղեցնի Օսկանեանը, երբ Քոչարեանը վերադառնայ մեծ քաղաքականութիւն: Ինչ որոշումներ էլ կայացրած լինէին այս հարցերի ամնչութեամբ, դրանք իրականացնելը հաւանաբար ակելի բարդացաւ, երբ Կենտրոնական ընտրական յանձնաժողովը կիրակի երեկոյեան փակեց դռները եւ բացեց քւէատուփերը: Արդեօք կիրակի կայացած ընտրութիւնները Սերժ Սարգսեանին ժողովրդի հաւանութեան հանրաքւէ՞ էին: Իշխանութիւնը՝ գրպանում, անտարբերութիւնը՝ իր օգտին, կուսակիցներն էլ 10.000 դրամ ընտրակաշառքով ձայներ են գնում. որքանով է կարելոր հաւանութիւնը:

Ուրբաթ (Մայիսի11) Հայ ազգային կոնգրեսի (ՀԱԿ), «Բարգաւած Հայաստանի» (ԲՀԿ) եւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան (ՀՅԴ) կազմաւորած ընտրութիւնների վերահսկման միասնական շտաբը հանդէս եկաւ Մայիսի 6-ի խորհրդարանական ընտրութիւնների վերաբերեալ ամփոփիչ յայտարարութեամբ, որում խորհրդարան անցած ուժերը մասնաւորապէս արձանագրեցին, որ «ընտրութիւններն անցել են համատարած օրինախախտումներով»:

«Միասնական շտաբն արձանագրում է, որ Մայիսի 6-ին կայացած ԱԺ ընտրութիւնների արդիւնքում ձեւաւորւած խորհրդարանը չի արտացոլում ժողովրդի կողմից քաղաքական ուժերի աջակցութեան իրական պատկերը, յայտարարեցին երեք ուժերը՝ յաւելելով, որ իրենց համագործակցութիւնը կը շարունակի: - Ընտրութիւնների հանրային վերահսկողութեան միասնական

ՆԵԱՆԸ ԳԵՄ Է ԲՀԿ-ՀՀԿ ՀՆԱՐԱՒՈՐ ԿՈԱԼԻՅԻԱՅԻՆ, ԱԲԸ «ՀԱՍԱՏԱՐԱԾ ՕՐԻՆԱԽԱԽՏՈՒՄՆԵՐ» Է ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒՄ

Սիրանոյշ Գեւորգեան

շտաբը շարունակելու է համատեղել ջանքերը երկրում ստեղծված արատաւոր ընտրական համակարգի վերափոխման եւ իրապէս ժողովրդավարական ընտրութիւնների մեխանիզմների հաստատման ուղղութեամբ», - ասւած է յայտարարութիւնում: Յայտարարութեանը հետեւեց Ճեպագրոյցը, որի ընթացքում ՀԱԿ-ի, ԲՀԿ-ի եւ ՀՅԴ-ի ներկայացուցիչներ, համապատասխանաբար, Լեւոն Ջուրաբեանը, Վարդան Օսկանեանը եւ Արմէն Ռուստամեանը պատասխանեցին լրագրողների հարցերին: Հայաստանի նախկին արտգործնախարար Օսկանեանը, մասնաւորապէս, անդրադառնալով ԲՀԿ-ի՝ ընտրութիւններում յաղթանակ տարած Հանրապետականի (ՀՀԿ) հետ մտրից կոալիցիա կազմելու հարցին, վերահաստատեց իր աւելի վաղ արած յայտարարութիւնը, որ ինքը կտրականապէս դէմ է «ոչ իրական կոալիցիա մտնելուն»: «Չեմ կարող խօսել կուսակցութեան անունից, քանի որ կուսակցութիւնում տարբեր կարծիքներ կան, եւ վերջնական որոշում դեռ չկայ»: Օսկանեանի խօսքով՝ ԲՀԿ առաջնորդ Գագիկ Ծառուկեանն այժմ լսում է տարբեր կարծիքներ՝ վերջնական որոշում կայացնելու համար: Յամենայնդէպս, Օսկանեանը շեշտեց, որ ինքն իրեն երբեք «ոչ իրական կոալիցիայի պայմանաւորաւորութիւնների պատասխանատուութեան տակ չի դնի»: Թէ արդեօք այս յայտարարութիւնը նշանակո՞ւմ է, որ ՀՀԿ-ԲՀԿ կոալիցիայի կազմաւորման դէպքում ինքը կը լքի ԲՀԿ-ն, որին ընտրութիւններից առաջ էր անդամագրուել, Օսկանեանը յաւելեալ մեկնաբանութիւններ չարեց՝

ասելով. «Եզրակացութիւններն ինքնուրոյն արեք»: Օսկանեանը նաեւ խօսեց իր նախագահական յաւակնութիւնների մասին: «Միշտ նոյն պատասխանն եմ տւել այդ հարցին եւ շարունակում եմ նոյնը տալ. ես չեմ մտածում այդ հարցի մասին, վաղ է այդ հարցի մասին մտածելը... Ոմանք այս պատասխանը մեկնաբանում են, որ ես չեմ բացառում, միւսները՝ որ բացառում եմ: Թուրք լրագրողները կարծեք թէ մեկնաբանել էին, որ բացառում եմ», - ասաց նա: ՀԱԿ-ի ներկայացուցիչ Ջուրաբեանն իր խօսքում յայտարարեց, որ Հայաստանում հերթական անգամ

կատարւել է պետական իշխանութեան ուզուրպացիա: «Հիմա մեզ հարցնում են, թէ այդ պարագայում ինչո՞ւ էք վերցրել ձեր մանդատները: Ազատ եւ արդար ընտրութիւնների պարագայում, իմ կարծիքով, ՀԱԿ-ը 50 մանդատից պակաս չէր վերցնի, ուրեմն մեզանից գողացել են 43 մանդատ: Մենք գնում ենք պառլամենտ մեզանից գողացւած այդ 43 մանդատը վերադարձնելու համար», - ասաց Ջուրաբեանը՝ յստակ ոչինչ չասելով, թէ արդեօք ՀԱԿ-ը շարունակելու է իր հանրահաւաքային պայքա՞րը, թէ՞ ոչ:

Աղբիւր՝ armenianow.com

Աժ ՄԱՅԻՍԻ 6-Ի ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԴԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՐԳԻՒՆՔՆԵՐ

ՀՀԿ	69 տեղ
ԲՀԿ	36 տեղ
ՀԱԿ	7 տեղ
ՕԵԿ	6 տեղ
ՀՅԴ	6 տեղ
Ժառանգութիւն	5 տեղ

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ԱՆԴՐԱՆ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՍԱՐԵԱՆ (1914-2012)

Իրանահայ գրող եւ հասարակական գործիչ Անդրանիկ Սարեանը 98 տարեկան հասակում կեանքին հրաժեշտ տւեց Մարտի 6-ին Կալիֆորնիայի Գլենդէլում, ուր արդէն 25 տարի էր, ինչ հաստատուել էր: Անդրանիկ Սարեանը չարմահայցի էր եւ հպարտանում էր իր իրանական ծագումով: Նա իրանահայ ամենալուրջ արձակագիրն է. գրում է, ոչ միայն արւեստի ու գրական գործեր յօրինելու համար, այլ՝ հասարակական խնդիրներ արծարծելու նապտակով, ինչպէս «Անլոյս քառուղիներում» յուշավէպում կամ անցեալը անհետացումից փրկելու միտումով, ինչպէս «Պատմութիւն Չարմահալ Գաւառի» աշխատութիւնում, ուր փորձում է արձանագրել իր ծննդավայրի կենցաղն ու ազգագրութիւնը: Սարեանը ակտիւ էր մինչեւ կեանքի վերջին օրերը: Երբ սկսեցինք «Հանդէս»-ի հրատարակութիւնը, նա մի նամակով ողջունում է նոր պարբերաթերթի հրատարակութիւնը եւ մանրամասն անդրադառնում է իրանական երեք թեմերի Էջմիածնից անջատման հարցին, որը նա դատապարտում է ամենախիստ բառերով: Իսկ երբ վերջին տարիներին հարցեր են առաջ գալիս Հնդկաստանի Մարդասիրական ճեմարանում, նա հարկ է զգում որպէս ճեմարանին լուսածափ անձնատրութիւն «Ազգ» օրաթերթում անդրադառնալ խնդրին: Մեր ընթերցողին հրաւիրում ենք կարդալ Ազատ Մաթեանի յօդածը արձակագրի մասին, միաժամանակ ընդունելով, որ Անդրանիկ Սարեանի ժառանգութիւնը կարօտ է աւելի մանրակրկիտ եւ քննադատական ուսումնասիրութեան:

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻ ԱՆԿԵՂԾ ՎԿԱՆ

Ազատ Մաթեան

Այս տարւայ Մարտին Լոս Անջելոսում 98 տարեկան հասակում աշխարհին հրաժեշտ տւեց Անդրանիկ Սարեանը: Իր ֆիզիկական աւարտին հասաւ շուրջ մէկդարեայ մի կեանք, որի աշխարհագրական գլխաւոր հանգրւաններն են Իրանի Չարմահալ գաւառի Սինագան գիւղը, Կալկաթայի Մարդասիրական ճեմարանը, Իրանի նաֆթարդիւնաբերութեան երբեմնի մայրաքաղաք Աբադանը, Թեհրանը եւ իհարկէ վերջին հանգրւան Լոս Անջելսը:

Անդրանիկ Սարեանը մշակոյթի մարդ էր: Նրա հետաքրքրութեան սահմանների մէջ էին գտնուում պատմութիւնը, հասարակական կեանքը, գրականութիւնը, թատ-

րոնը, գեղանկարչութիւնը, սպորտը, բայց հիմնականում նա իրանահայ մշակութային կեանքում ճանաչում է որպէս արձակագիր:

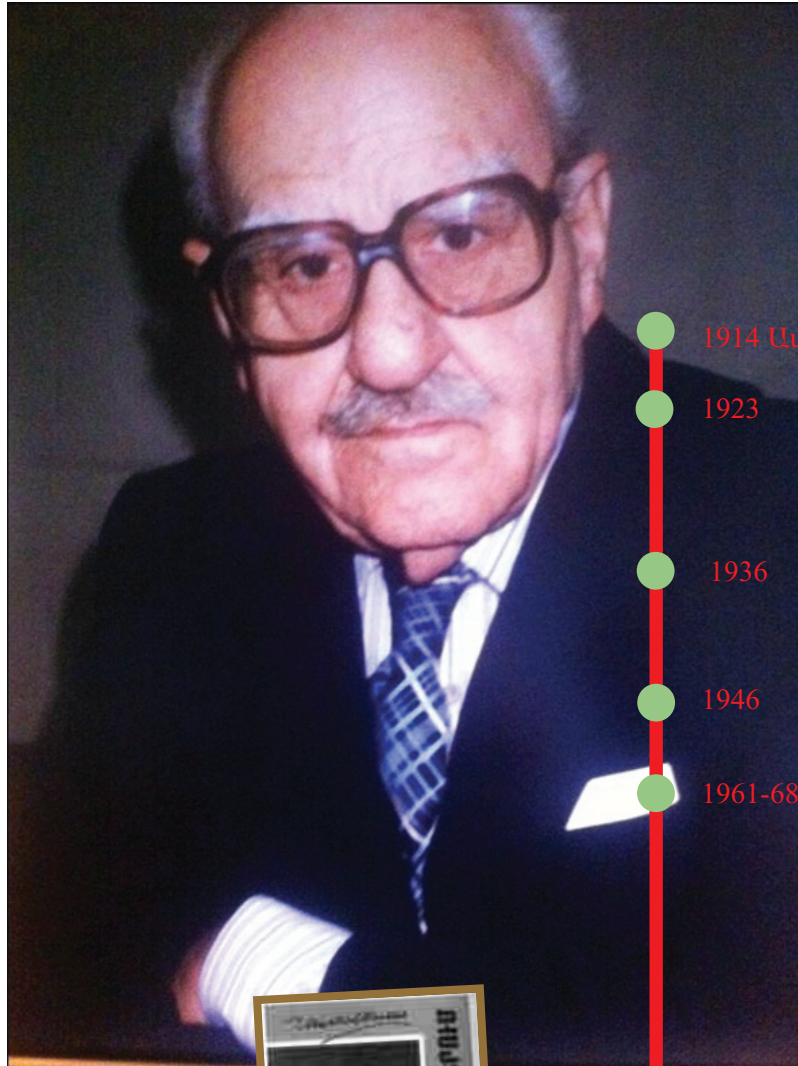
Տւեալ պահին Ա. Սարեանի հրատարակած գործերից մեզ հասանելի են՝ «Պատմութիւն Չարմահալ Գաւառի» (1981), «Պատմւածքներ» Ա եւ Բ հատոր (1987), «Անլոյս քառուղիներում» (2002) եւ «Մեր Օրերի Մարգարէն» (2005): Հրատարակած են նաեւ «Հայկական Վագրը» (1986) եւ «Մեր Պղնձեայ Գայլը» (2002):

«Պատմութիւն Չարմահալ Գաւառի»-ն ցայժմ մնում է իր տեսակի մէջ միակ քիչ թէ շատ համապարփակ աշխատութիւնը Իրանի Սպահան նահանգի այս երբեմնի

ծաղկուն հայաբնակ գաւառի պատմութեան մասին: Աշխատութիւնը, բացի իր պատմական արժեքից, խօսում է հեղինակի իր ծագման ու ծննդավայրի հետ պահպանած հոգեկան կապի եւ իր ծագման նկատմամբ առանձին նախանձախնդրութեան մասին:

Հրատարակած գործերից էլ կարելի է տեսնել, որ բազմաժանր ու բազմաբնոյթ է Անդրանիկ Սարեանի գրական վաստակը: Հրատարակախօսութիւն, յուշագրութիւն, գրական քննադատութիւն, պատմւածք, վէպ: Նա իրանահայ կեանքի գեղարւեստական պատկերման լուսագոյն ներկայացուցիչներից մէկն է, իսկ արձակա-

ՄԻԿ ԱՐՁԱԿԱԳԻՐԸ

գիրների թիւը մեր համայնքում, ինչպէս գիտենք, մեծապէս զիջում է բանաստեղծներին: Եւ ընդհանուր առմամբ կարելի է ավստասանքով նշել, որ մեր բազմադարեայ համայնքը չի ստեղծել իր պատմութիւնն ու մանաւանդ կենցաղը մարմնաւորող արժեքաւոր գեղարւեստա-

- 1914 Ապրիլի 15
- 1923
- 1936
- 1946
- 1961-68
- 1981
- 1986

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՍԱՐԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻ ԵՒ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹԵԱՆ ԺԱՍԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ծնել է Չարմահալի Սինեգան գիւղում Մեկնում է Հնդկաստան, սովորելու Կալկաթայի «Հայոց մարդասիրական ճեմարան»-ում

Վերադարձել է Իրան եւ գործի անցել Իրանի նախալին ընկերութիւնում

Ներգաղթի կազմակերպման յանձնախմբի անդամ

Նախալին ընկերութեան «Կերոն» անգլերէն շաբաթաթերթի վարիչ-խմբագիր

Աբադանում ակտիւ մասնակցութիւն մշակութային կեանքում, աշխատել է որպէս դպրոցների հոգաբարձութիւնների անդամ

Գրել է «Անի», «Շիրակ», «Նաւասարդ», «Ալիք» եւ «Հայրենիքի ձայն» թերթերում:

Պատմութիւն Չարմահալ Գաւառի հրատարակութիւն

«Հայկական վագրը» վէպի հրատարակութիւնը Բէլքոմ-քում

1987

Պատմաժքները (երկու հատոր) հրատարակում է Թեհրանում

1987

Հաստատում Գլենդելում

2000

Գլենդելում տօնում է նրա ծննդեան 85 ամեակը

2002

«Անլոյս քառուղիներում» եւ «Մեր պղնձեայ գայլը» գրքերի հրատարակութիւն

Գլենդելում աշխատակցել է «Նոր օր», «Նոր կեանք», «Մասիս», «Նոր Հայաստան» եւ «Առագաստ» հանդէսներին

2012 Մարտի 6-ին

Մահացաւ Գլենդելում

կան գործեր: Մենք այստեղ նշում ենք երեւոյթը, չխորանալով պատճառների վերլուծութեան մէջ, որը կարիք ունի առանձին լուրջ ուսումնասիրութեան: Այս տեսակետից էլ գնահատելի է Անդրանիկ Սարեանի կողմնորոշումը

իր գրաւօքներում իրանահայ կեանքի առանձին դրւագներ եւ մասնաւորապէս իր եւ իր սերնդակիցների կեանքը գեղարւեստօրէն

մարմնաւորելու փորձը: Գեղարւեստական արձակի (պատմաժք, վէպ, թատերախաղ) մէջ է, որ յաղթահարում է անէն ինչ ջնջող ու աներող ժամանակը, նրա միջնորդութեամբ է, որ շարունակում են ապրել մարդիկ, իրենց կենդանի խօսւածքով, իրենց մեծ ու փոքր յոյզերով ու մտորումներով, մի խօսքով իրենց անկրկնելի անհա-

տականութեամբ ու ճակատագրով:

Ընդամենը ութ-ինը տարեկան մանուկ Անդրանիկը գեղջուկ մանուկների 40 հոգանոց մի խմբի հետ կտրուում է հարազատ գիւղից ու ընտանիքից եւ ընկնում ամբողջովին խորթ ու անծանօթ մի միջավայր՝ Կալկաթայի Մարդասիրական ճեմարանը, որը եւ գծում է նրա եւ իր ընկերներից մեծ մասի ճակատագիրը, որպէս Իրանի նաֆթային ընկերութեան պաշտօնեաներ, դրան զուգահեռ նաեւ ազգային հասարակական, մշակութային գործիչներ: Այս մարդկանց պաշտօնական եւ իր ընդհանուր գծերի մէջ միակերպ կերպարի մասին տեղեկութիւններ կարելի է քաղել, եթէ դա իհարկէ կը հետաքրքրի որեւէ մէկին, հէնց պաշտօնական գրագրութիւնների ծալքերում, բայց թէ ինչպիսիք են եղել նրանք, որպէս իրական մարդիկ, որպէս նաֆթային հզօր աշխարհակալութեան մանր օբիեկտներ, ներկայացնել հնարաւոր է միայն գեղարուեստական արծակով: Անծամբ հանդիպած լինելով Կալկաթայի այս սերնդի անդամներից ոմանց, որոնք յաճախ անլանացի ներկայ են Սարեանի գրութիւնների մէջ, այդ թւում նաեւ իրեն՝ Անդրանիկ Սարեանին, կարող են ասել, թէ գրողը ի՞նչ լայնքով ու խորութեամբ է իր գրածներում վերարտադրել երիցս աքսորական այդ մարդկանց հարազատ պատկերը:

Անդրանիկ Սարեանը յուշագրող է եւ ոչ թէ վիպասան, եւ պատահական չէ, որ նա իր առաւել ծաւալուն գրածները անւանում է հէնց յուշավէպ: Սա նշանակում է, որ նրա գլխաւոր հերոսը ինքը հեղինակն է եւ նոյնիսկ այն պարագաներում, երբ նա փորձում է ներկայացնել այլ մարդկանց, դրանք պատկերուում են կամ բաւականին գունատ ուրուպատկերներով, կամ հեղինակի սուբիեկտիւ, յաճախ ռոմանտիկօրէն ուռճացած

դիմագծերով: Այնուամենայնիւ այդ մարդիկ կան Սարեանի եւ որ կարելուորն է, միայն նրա շարադրած էջերում: Ահա ամբողջ գաւառում հայ, թէ պարսիկ բնակչութեան սերն ու յարգանքը վայելող սազանդար Յարութունը, որը, եօթն օր-եօթ գիշեր պարսիկ խանի հարսանեաց հանդէսին նւագելուց յետոյ մահանում է, սգի մատնելով բոլորին: Քեռի Ջաւէնը, որ միայնակ հրաժարուում է համագիւղացիների հետ ներգաղթել Յայաստան եւ պարսիկ գիւղացիները նրան մահացած են գտնում իր հարազատների գերեզմանների վրայ: Եւ այսպէս բազմաթիւ դէմքեր ու անուններ, որոնք ցրած են Սարեանի էջերում, շուրջ մէկ-դարեայ ժամանակաշրջանի եւ առնուազն երեք գլխաւոր մայրցամաքների տարածքով մէկ: «Աննշան» մարդիկ, առանց որոնց, սակայն, ժամանակն ու աշխարհը կը մնայ ահաւոր կերպով դատարկ, եւ որոնց մասին մենք կարող ենք իմանալ միայն Սարեանի գրածների միջոցով: Ինքը՝ Սարեանը այսպէս հետեւեալ երկու պարբերութիւնների մէջ է փորձում սեղմել իրեն եւ իր ընկերներին վիճակած ճակատագիրը.

ՄԵՆՔ...

Մեր գեղջկական ծննդավայրի երազանքով անցաւ մեր մանկութեան օրերի մի սպանւած մասը եւ հեռաւոր հայրենիքի այրող կարօտով՝ գիտակից պատանեկութեան ամբողջ օրերը: Բայց ոչ մեր ծննդավայրին հասանք, ոչ հայրենիքին մեր հասունացած կեանքում: Ցիր ու ցան եղանք- մի մասը Լոնդոն, մի քանիսը Ամերիկա, մի քանիսը Աւստրալիա, մի քանիսը Թեհրան: Քանի-քանիսը մեռան դեռ պահելով իրենց բեռնաւորւած կեանքի մանուկ հոգիներում մանկութեան ու պատանեկութեան օրերի անկատար երազներն ու կարօտները:

Ապրողներիս մէջ դեռ տրոփում

է այդ վաղեմի երազը...

Եթէ ինձ մի երկրորդ կեանք ապրելու շնորհում արւի, ես կասեմ՝ թողէք պահեմ առաջին կեանքիս մանկութեան առաջին օրերը, բայց ջնջէք միւս մասն ու պատանեկութիւնս, եթէ դրանք կրկին պիտի անցնեն՝ Կալկաթայի Խէյրաթխանա բարեգործական տնում եւ Բենգալեան ջունգլիների Ս. Թովմաս մենաստանում... Նաեւ այն, որ այլեւս սովածութիւն չքաշեմ՝ Յայոց Մարդասիրական ճեմարանում, ի քաղաքս Կալկաթա, յերկիրս Յնդկաստանայ: Ամեն :

Սարեանի յուշավէպերից ամենատպաւորիչը, երեւի, հէնց «Անլոյս քառուղիներում» ստեղծագործութիւնն է, որտեղ նա պատմում է իր եւ իր ընկերների Յնդկաստան մուտքից մինչեւ ճեմարան ընդունւելը ընկած շուրջ մէկ եւ կէս տարւայ «Խէյրաթխանայում» եւ ապա բենգալեան ջունգլիներում գտնուող Ս. Յովհաննէս (թէ Թովմաս) եկեղեցու շրջափակում անցկացրած դաժան առօրեայի մասին: Հետաքրքրութեամբ են կարդացուում նաեւ հէնց ուսումնառութեան տարիների հետ կապւած պատմածքներն ու յուշագրութիւնները, որոնք անկասկած մնում են այս խորհրդաւոր կրթական հաստատութեան մասին եղած բացառիկ վկայութիւններ:

Բացի թեմատիկայից, որն ունի անկասկած ճանաչողական մեծ արժէք, գրողի անհատականութիւնը գնահատուում է լեզուի հանդէպ ունեցած վերաբերմունքով:

Սարեանը լաւապէս տիրապետում է արեւելահայ գրական աշխարհաբարին եւ այս տեսակետից էլ նա անկասկած իր սերնդի լաւագոյն իրանահայ ներկայացուցիչներից մէկն է: Սա առանձնապէս շեշտում ենք, որովհետեւ երեւոյթը այնքան էլ «բնական» չէ եւ, այսպէս, թէ այնպէս, գրական հայերէնը Յայաստանից դուրս

ապրողի համար անպայման մայրենի լեզու չէ: Բայց չէ՞ որ մեր գրական աշխարհաբարի երկու ճիւղերն էլ ձեւաւորել եւ ինքնահաստատել են Հայաստանի սահմաններից դուրս: Գուցէ հենց այդ է պատճառը, որ մինչեւ այսօր էլ գրական լեզուի եւ գեղարւեստական գրականութեան լեզուի խնդիրը մեզ մօտ մնում է չլուծւած:

Սարեանը տիրապետում է գրական արեւելահայերէնին եւ քիչ չեն այն էջերը, որտեղ նա այդ լեզուն օգտագործում է ստեղծագործաբար, այն ծառայեցնելով սեփական ասելիքին, բայց քիչ չեն նաեւ այն պարագաները, երբ տեղի է ունենում հակառակը, այսինքն՝ գրողն է տրուում լեզուի հմայքներին եւ փորձում ընթերցողին եւս բաժին հանել այդ լեզուական «գեղեցկութիւններից», ինչը, ոչ միայն կապ չունի ասելիքի հետ, այլեւ բառային, մանաւանդ բարդ ածականների, կուտակումով փորձում է լրացնել ասելիքի պակասը: Այլ խօսքով, խօսքի գեղարւեստականացման ճիգը յաճախ ոչ միայն չի օգնում գրողին, այլ ընդհակառակը խանգարում է:

«Գեղեցիկ, դաւարագեղ որթատունկ էր: Կեանքի յարատեւութեան զւարթաշուք վկան՝ իր մռայլաշունչ շրջապատում:

Մշտապէս կանաչ, կանաչութեամբ դաւար, թարմագեղ, հիւթեղ, ծիծողուն:

Որթատունկը սիրոյ մի թովիչ, մի թարմաշունչ անկիւն էր ներկայացնում նորահաս սիրահարների համար:

Շուտով մեր զրոյցը կտրուեց եւ մեր մտածումները խառնուեց որթատունկի հմայիչ դաւարութեան հետ:

Այս որթատունկը ամուլ էր, չբեր, անպտուղ. բայց տերեւները թաւիչ կանաչին էին տալիս, դաւարութիւն ու նրբագեղ թարմութիւն»:

Ինչպէս տեսնում ենք, ածա-

կանների այս առատութիւնն ու կրկնողութիւնը, այն էլ ընդամենը մէկ էջում չի համապատասխանում անհրաժեշտ չափի զգացումին:

Արծակի, յատկապէս ռեալիստական արծակի, կարեւորագոյն խնդիրներից մէկը հերոսներին խօսեցնելու խնդիրն է, նրանց լեզուական տիպականացումը: Սարեանին դա ամենաքիչն է յաջողւում: Գրեթէ բոլոր նման պարագաներում զգացումն է, որ խօսողը ինքը հեղինակն է, իսկ դա արտայայտուում է հենց լեզուի մէջ: Բարբառային տարրերը, որոնք կոչւած են ինքնութիւն ու ճշմարտացիութիւն հաղորդել պատմողի, թէ նրա հերոսի կերպարին, դժուար են մերում իրենց գրական միջավայրի հետ, ճիշտ այնպէս, ինչպէս իրենք՝ պատմողն ու իր հերոսներն են ողջ կեանքի ընթացքում դժուարացել մերել իրենց խորթ ու օտար շրջապատին: Դրա օրինակներն են. «սիրտը հուպ գալ», «աչքերը խփել» (փակել), «աչքերը կախ գցել» (հայեացքը խոնարհել), «աչքը առնել» (դիպչել, զարնել), «արիւն պայթել» (ցայտել), «ծիծաղը ետ պահել» (զսպել), դարձւածքային ձեւերը: Միսալը ոչ թէ այդ տարրերի օգտագործումն է, այլ՝ դրանց եւ, այսպէս կոչւած, զուտ գրական տարրերի միաձուլումը, ինչպէս դա տեսնում ենք Թումանեանի եւ Բակունցի մօտ:

Վաղ հասակում հեռանալով գիւղական միջավայրից, Սարեանը վատ է պահպանել իր գաւառական խօսւածքը եւ ամբողջովին սխալ է վերարտադրում այն իր հերոսների բերանով:

Այս բոլորով հանդերձ Ա.Սարեանի թողած գրական վաստակը, որի մեծ մասը ըստ երեւոյթին մնում է անտիպ, անկեղծ եւ արժէքաւոր մի վկայութիւն է իրանահայ մի քանի տասնամեակների վրայ տարածուող կեանքի մասին:

Մայիս 2012

Ժողովուրդը ծովի պէս բռնել ու ծփում էր Սազանդար Յարթունի շուրջը. քանի աչքը կտրում՝ մարդկային. բուրգ ու պատ էր տեսնում:

Հաջ Իլխան Սամսամի լայնատարած պատշգամբի կենտրոնում, փոքրիկ բոլորակ էր մնացել, որտեղ նրա կինը, քոյրերը, խնամիների աղջիկներն ու մօտիկ հարազատները, եօթն օրւայ հարսանիքի վերջին պարն էին պարում: Սազանդարը վերջին մուղամն էր փչում, որի մեղմօրէն ծորող հնչիւնների տակ, սարի կակաչների պէս օրօրում, ծածանում ու ալիք էին տալիս պարողների ուղղածիգ իրանները:

Սազանդարը իր կեանքի վերջին մուղամն էր փչում: Իսկ երբ աւարտեց ու խաղաղ հանդիսաւորութեամբ սազը ցած բերեց շրթներից, քունքներից ու ճակատից, առու-առու քրտինք էր ծորում: Աչքերը պահած թագաւորի մօր վրայ, ուզեց մի բան ասել, բայց շրթունքները չհնազանդեցին. գլուխը պտուտ եկաւ ու ներսում մի սառը հոսանք սկսեց շր-

ՍԱԶԱՆԳԱՐԻ ՄԱՅԸ

ՀԱՏԻՍ

Անդրանիկ Սարեան

ջան առնել: Շրթները դողացին:

- Տեղ տւէք նստեմ...

Նստեցրին ու թափւեցին գլխին:

- Ջուր բերէք... թան բերէք... ձայն տւին դէսից-դէմից:

- Օխտն օր ու օխտը գիշեր մեզ ուրախացրիր, ումրո՞ղ շատ ըլնի, ուստա...

- Էրթա՛ն որ կեանքումդ դուսա չունենա՛ս ու չիմանաս, ուստա՛...

- Մաջլէսների խա՛ն ու իլխան, ուստա Յարութուն...

- Քանի ումբր ունենաս՝ լուս ու պայծա՛ռ մնաս, ինչպէս լուս արիր մեր օխտն օրը, ուստա՛...

Սազանդարի աչքերը սեւանում էին. լուսը կտորատում, ցրում ու մթնում էր նրա առաջ. ուզում էր խօսել՝ չէր լինում. մի պաղ ժպիտ էր սառել թուխ դէմքին եւ այլեւս չէր հասկանում ինչ էր ա ն ց ն ու մ ,

դառնում իր շուրջը. սազը պահած կրօքին, պղտոր աչքերից գուլալ արցունք էր ծորում:

- Թէ որ ասենք դուշմանդ լա՛ դուշման չունես, ուստա ջան... լացը մեզի, ուրախութիւնը քեզի, ուստա ջան...

Գորովանքով սիրտը բացեց մի բարձրահասակ լռռ, դէս ու դէմ արաւ շրջապատողներին, սազանդարի գլուխը առաւ իր լայն թւերի մէջ, համբուրեց նրա թաց ճակատը, կնճռտած հայեացքով պրպտեց նրա դէմքը, յետոյ բարձրացնելով եւ թւերի օղակի մէջ պահելով, անդնդային ձայնով դիմեց իր բարեկամներին.

- Դէն գնացէ՛ք... գործ չունէ՛ք... Ձե՛զ եմ ասում, ճամբայ տւէ՛ք ներս տանենք... ուստան լաւ չի գգում...

- Վա՛յ հողը մեր գլխին...

- Վայ քոռանանք մենք... գրեթէ ճչացին մի քանի կանայք:

- Ասում եմ ճամբայ տւէ՛ք, ճամբայ տւէ՛ք... ու՞մ եմ ասում... Ձայնը բարձրացրեց եւ մի թւով դէս ու դէմ հրեց իր ու սազանդարի ճամբան բռնողներին:

Խանի կինը, հարսներն ու մի քանի ուրիշներ շփոթահար դմից ներս ընկան, օթախի յատակին փռեցին մեծամեծ հիւրերին վայել տեղաշորները, Սազանդար Յարթունին գուրգուրանքով երկարացրին, ծաղկաւուն երեսով մի փափուկ բարձ դրին գլխատակը եւ մի ծանր վերմակ քաշելով նրա վրայ, խնամքով ծածկեցին մինչեւ վիզը:

Սազանդարների վարպետ՝ Սազանդար Յարթունը իր կեանքի վերջին ժամերն էր ապրում: Իր վերջին մուղամի հետ, իր կեանքի վերջին արեւը մի պահ ծունկ տւեց գիւղը պարսպող սարի գլխին, բրոնզէ լուսով սահեց դաշտերի վրայով դէպի գիւղի կտուրները եւ մշուշ փռելով սարի դոշին, գլորւեց միւս կողմը: Գիւղի վրայ թւերը երկարեց աղջամուղջը, տներից ներս՝ մթութիւնը:

- Փիսուզը* վառել տուր, բաջի՛, ուստին լուս է հարկաւոր... ծանր ձայնով դիմեց խանի կնոջը, գիւղի ծերունիներից մէկը:

Փիսուզը վառեցին եւ մի քանիսը ծունկի եկան, մի քանիսը կանգնած մնացին սազանդարի շուրջը, աչքները յառած նրա գունատ դէմքին: Դրսում հաւաքւած ժողովուրդը գլուխ-գլխի շշմջում էր խօսում՝ նրա վիճակից մտահոգ: Սազանդարը մեռնում էր հայրենի գիւղից հեռու, բախտիարցի խաներից մէկի հիւրընկալ տնում: Մէջքի վրայ երկարած, գլուխը թաղած փափուկ բարձի մէջ, սառը հայեացքը մեխած մութ առաստաղին, ցուրտ լռութեան մէջ իր մտքերի մէջ ընկած՝ ման էր գալիս իր կեանքի ճամբէքով:

Նրա գլխի վերելում կանգնած ծերունի ջառռահի գլխի ազդանշանի վրայ, բոլորը անշշուկ դուրս գնացին. ինքն ու խանի կի-

նը մի ուրիշ ծածկոց էլ անելացրին սազանդարի ոտներին, խնամքով փաթաթեցին եւ քաշելով մի կողմ, սկսեցին փսփսուկով գրուցել:

- Ի՞նչ ես կարծում երբահիմ ամու... անհանգիստ վրայ բերեց բաջին:

- Սառը քրտինքը լաւ նշան չի, ամա կարող է փոխի...

Մինչեւ կէս գիշեր կը պարզի... ուզեց հանգստացնել ծերունին:

- Լուր տա՞նք, թէ չտա՞նք ընտանիքին...

- Տանք վնաս չունի. մարդ չի կարող ասի թէ ինչ կը պատահի:

- Տունս լուսաւորեց ու շէնացրեց, ափսոս էր... սիրտս մղկտում է... աչքերը լցւեցին ու ծանր հառաչեց բաջին:

- Եսպէս ուստա ոչ տեսել եմ, ո՛չ էլ կը տեսնեմ. չի՛ էլի, չի լինի... էլ սազանդար չկայ որ տեսած չլինեմ ըմբրումս. Սազանդար Արթունը ուրիշ է...

- Սարդար Ասադի հարսանիքին աշխարհ կիտել էր խանի դալէն: Օխտը սազանդար կա՛ր, ու կա՛ր Սազանդար Արթունը: Իլխանի ու Իլբէգի խաները մրցութիւն դրին օխտը սազանդարների ու ուստա Արթունի մէջ. մի բա՛ն էր, հա՛... օխտը հերթաբար փչեցին առաւօտից գիշեր, գիշերից առաւօտ ու ետ քաշեցին: Ուստա Արթունը սարի պէս կանգնեց ու մենակ փչեց՝ առաւօտից գիշեր, գիշերից առաւօտ բոլորի դէմ ու յաղթեց... լսած կը լինես. իմ աչքով եմ տեսել: Եղպէս բան ոչ էլել է՛, ոչ էլ կը լինի: Սազ ածել կայ, ածել էլ կայ, Ուստա Արթունի մուղամ բռնելն ուրիշ բան է. էդտեղ է, որ վզի ռազը կտրուեց, որ հիմա փչելիս՝ պարկի պէս ուռում ու նստում է վզի կաշին... Սրա սազի ձէնը հողեղէն չի, ուրիշ բան է. սրա սազից սրտի ձէն է գալիս, կեանքի քաղցրութիւն ու Աստու օրհնութիւն: Սրա սազի ձէնից մարդու ումբըրը էրգարում է ու համովանում:

Խանի հարսներից մէկը մի դե-

ռատի աղջկայ հետ սուերի պէս սահեց ներս կրակարանը ձեռքերին, տեղաւորեց կեսուրի ու ծերունու առաջ, թէյնիկը տեղաւորեց թէյ կրակի վրայ ու դուրս գնաց. իսկ աղջկը մի սփռոց բացեց նրանց առաջ, թէյի սպասը շարեց վրան ու ձեռները ծալելով կրծքին, խոնարհ կանգնեց մի կողմ:

Սազանդարների վարպետ Սազանդար Յարթունը՝ կեանքի վերջին ժամերն էր ապրում: Իսկ դեղնած հին բժշկարանը այսպէս էր բարբառում . -

Բժշկութիւն՝ վասն մարդու դողցնելուն- ճարճատուկի ռիշէն ջուր տան եւ ջուրը խմել տան հիւանդին կը լաւանայ:

Բժշկութիւն՝ վասն հիւանդի տաքութիւն- երեք մսխալ խիարի հունդ, երեք մսխալ ճերմակ շաքար, երեք մսխալ քասմի արմատ, երեք մսխալ քաուի սերմ ջուշ տան, խմի, տաքութիւնը կը կտրուի:

Բժշկութիւն՝ վասն մարդու սրտի խիստ ցաւալուն- սարի բացմանուկը եփել, ջուշ տալ ու խմել տան հիւանդին, կը լաւանայ:

Իմաստուն լռութիւնը ծանր չոքել էր մթաւուն օթախի մէջ եւ աչքերը չռել մեռնող Սազանդարը թեթեւ շարժում գործեց, աչքերը բացեց ու նայեց լռութեան սառը աչքերի մէջ:

- Թաշկինակս տւեք...

Ծերունի ջառռահը, որ անկիւնում քաշած խիարի հունդ, ճերմակ շաքար, քասմի արմատ ու քաուի սերմ էր հունցում, մօտեցաւ նրան, վերմակը թեթեւ բարձրացրեց, քաթանէ լայն գօտիկից դուրս քաշեց ոսկեգոյն ու ծաղկաւուն մի սրսմանէ թաշկինակ եւ խաղաղ հանդիսութեամբ տեղաւորեց նրա մատների մէջ: Սազանդարը բարակ ու երկար մատները քսեց թաշկինակի քնքշութեան, մի քանի մատնաչափ բարձրացրեց, պղտոր աչքերով

նայեց նրան ու ծփեց կոպերը:

...Ինքը քսանչորս-քսանհինգ տարեկան էր... Ամբողջ ծնունդ պահեցին Քոհգէլուի լեռնաբնակ գիւղերում: Հարսանիքի երրորդ օրը, հարսների ու աղջիկների մէջ յայտնեց սլացիկ բոյով սիրուն բաջի Նիլուֆարը: Ծափ ու շօքօշ կանչերի տակ, պտոյտ գործեց մէջտեղում, թեւերի տաքութիւնով հարբեցրեց օդը, կոտրատեց ձախ ու աջ, յետոյ շուռ գալով Սազանդար Յարթունի առաջ, սկսեց օրօրել ինչպէս դալար բարդին հովի ձեռքերում, աչքերի խուրձ-խուրձ պէտերը շաղ տալով նրա վրայ, գիրգ թեւերի օղակի մէջ առաւ գլուխը եւ այդ գառվառ թաշկինակը կապեց նրա վզով:

Յիշեց ու մի աննկատ ժպիտ բարակ գիծ քաշեց նրա դէմքի վրայ: Յիշեց ու իր մտքերը սկսեցին պայծառ գոյներ ստանալ. թաշկինակը նրան յիշեցրեց եւս մի ուրիշ թաշկինակի դէպք:

Հիմա երեսուն-երեսուներկու տարեկան էր. կին ուներ, երեխայ ուներ:

Փօլոօխտարի սարերում, մի մեծատան հարսանիքի երկրորդ գիշերը, երբ լուսինը նոր էր շուռ եկել սարի ետեւում եւ աքաղաղները սկսել էին աւետել գիշերւայ կիււելը, իրեն առաջնորդեցին մի հիւրասենեակ ու անկողին դրին: Յոգնութիւնը պատահած դէմ է կանգնում քնին: Կէս քուն, կէս արթուն երբ ման էր գալիս մտքերի հետ, զգաց որ դուռը անշշուկ բացւեց եւ մէկը մթութեան մէջ սահելով՝ հասաւ իր գլխավերելը, ծռւեց իր վրայ ու շշնջաց.

- Դօշաբով թան ու նռան ջուր եմ բերել համարդ, ուստա...

- Շնորհակալ եմ բաջի, զահմատ է...

- Որ գիշերը ծարաւ չմնաս...

- Որ ծարաւեմ, դուրս կու գամ, կը խմեմ...

- Ափսոս է դու ծարաւ մնաս, քիխա ու խան ուստա...

- Շէն մնաս բաջի:

- Դու շէն մնաս ու ծարաւ չմնաս, ուստա...

Սազանդարը զգում էր, որ բաջու շէնը կտրատուում էր ու նրանից տաքութեան մի հոսանք էր հալուում իր վրայ: Շտկուեց տեղում որ նրան մի բան ասէր, բայց բաջին ժամանակ չտուեց. ծունկ տուեց, փափուկ ու տաք մի թաշկինակ փաթաթեց իր վզով, թելերի մէջ առաւ նրա գլուխը, հուպ տուեց տաքութիւնից տքացող կրծքերին եւ շրթունքների բոցը քսելով նրա դէմքին, հեւաց.

- Սազիդ ձենով էրե՛լ ու կրակել էմ, ո՛ւստա...

Մի սառնաշունչ դող տքալով գալարուում էր Սազանդարի մարմնում. ատամները ցաւալու աստիճան կպել ու սղմում էին իրար. քթածակներից արագ-արագ փնչոց էր լսւում. կոպերի տակ պղտոր տաքութիւն էր լցւել: Սենեակում ու սենեակից դուրս, տիրում էր համատարած մի խաղաղ լռութիւն. սկստող գիշերը գլուխը դրած թելերի վրայ, անքթիս հսկում էր աշխարհից հեռացող Սազանդարին:

...ճարճատուկի ռիշէն ջուշ տան եւ ջուրը տան խմի երկու անգամ, դողն կը կտրուի:

Ծերունի ջառռահի ազդանշանի վրայ, երկու հոգի անձայն ներս մտան ու չոքեցին սազանդարի երկու կողմերում. յետոյ նրա քրտնած գլուխը հանդարտ բարձրացրին եւ ջառռահը մի թաս մօտեցնելով նրա շրթերին, մղկտաց.

- Ուստա՛, հոգուդ մատաղ, խմի՛ր, դողդ կանցնի...

Սազանդարը դժարութեամբ աչքերը բացեց, ու նայեց կէս մութ, կէս լուս աշխարհի աչքերի մէջ:

- Ուստա ջա՛ն...

- Ցած դէ՛ք... ատամների արանքից լսւեց նրա անդնդային ձայնը:

- Որ խմես ուստա ջան, Աստուած վկայ կանցնի՛...

Սազանդարի շրթերին մի հեզ-նախառն տխուր ժպիտ նկատուեց:

- Ուստա՛. դու աշխարհ տեսած մարդ ես...

- Գնալս էկել է... գործ չունէ՛ք հետս...

- Ուստա՛. դողը անցւորական է...

- Հալբաթ...Դող կայ կանցնի՛ կեանքը եղելու կը թողնի... Դող կայ կանցնի՛ էլ հետը կը տանի...

- Ի՛նչ ես ասում ուստա ջան, դու քանի միտ բերես, կեանքի լաւն ես ուզեցել ու աշխարհի լաւութեան հմար ես սազ ածել, հիմա քու հմար ես վաղ մտածում...

- Չեմ ասո՛ւմ, իմանո՛ւմ եմ... թողէ՛ք մի քիչ հանգստանամ:

Սազանդարի դողն անցել էր: Ալեխառն երկար մազերը փրփուրի պէս սառել էր ծաղկաբերս երկար բարձի վրայ ու սիրտը հանգիստ տրոփում էր: Ձեռքերից մէկը երկարել էր վերմակի վրայ, իսկ միւսում մի գառվառ թաշկինակ՝ ծալել էր կրծքի վրայ: Վզի աջ կողմի երակը սովորականից աւելի կապտաւում ու ուռուցիկ խաղաղ էր կեանքի վերջին կենդանութեամբ. Դանդաղ ու խաղաղ ինչպէս սառուց կապելուց առաջ օրհասական վերջին հոսանքն է ապրում սազանդարի հայրենական գիւղի բարակ աղբիւրը սառնաշունչ ձմռան օրերին: Ձմեռը կանցնի, ձիւները կը հալւեն եւ առուն նոր կեանքով կը կենդանանայ, բայց սազանդարի առաջ չոք է տւել յաւուրս յալիտենից ձմեռը...

Մեռնող վիճակում՝ սազանդարը կարծես քարացած արծանի մման լինէր, որ եթէ սազի ձէն լսելու լինէր, փակ աչքերը կը բանար, վերմակը շուռ կը տար իր վրայից, ոտքի կը բարձրանար եւ թաշկինակը ծածան տալով օդում՝ պար կը գար: Ինքը՝ որ իր ամբողջ կեանքում պարացրել էր ուրիշների, հիմա սրսմանի թաշկինակը մատների մէջ պահած, սպասում էր սազի ձէնի, բայց իր համար սազ ածող չկար:

Սենեակի անկիւնում, մի խոշոր մանդալի (կրակարանի) վրայ,

խանի հարսներից մէկը պատրաստում էր Սազանդար Յարթունի վերջին թէյը: Եռոցը մի անուշ ու հարազատ տոգոց էր բարձրացրել, որը ջերմութեամբ լցրել էր լուռ մթնոլորտը: Տոգոցից մի հիմ ու ծանօթ երգ էր ծորում, որը գալիս էր հեռու-հեռու տեղերից, որտեղից անցել էր սազանդարը յիսուն-վաթսուն տարով: Որտեղից սազանդարի խաղաղ ու իմաստուն կեանքի հետ, անցել էր լեռնական ժողովրդի խորհրդաւոր ու հեքիաթախառն կեանքի պատմութիւնը, աշխարհից կտրուած այդ բարձունքների վրայ:

Սազանդարի գլխավերելու կանգնած մնացել էին մի քանի մարդիկ, սառած հայեացքով, մթնած մտածումներով ու անհանգիստ սրտով:

Երբ մանկամարդ կինը եռոցի ջուրը դատարկում էր թէյնիկի մէջ, սազանդարի մութ ակնախոռոչներից երկու առկայծող լոյսեր կպան, շողեր ցրեցին աջ ու ձախ եւ նրա սառած շրթունքները կենդանացան: Մէկ-երկու հոգի կռացան նրա վրայ եւ իր աղջիկը, որ նոր էր տեղ հասել ուրիշների հետ, սահեց առաջ, ծունկ տուեց եւ իր տաք ձեռքերի մէջ առաւ հօր սառոյցէ ձեռքը:

Օթախի լռութիւնը պատռելով ներս խուժեց մի երեխայի լացի ձայն, մի հեռաւոր կանչ ու դարձեալ լռութիւնը ամբողջ հասակով կանգնեց ու թելերը երկարեց բոլորի վրայ:

- Ջուր տւէ՛ք... կարծես հեռուններից լսւեց սազանդարի մեղմ ձայնը:

- Ջու՞ր, թէ չա՞յ ուստա... գուրգուրալից հարց տուեց քեալանթար Աբգարը:

Սազանդարը աչքերը երկար պահեց պարապութեան մէջ, յետոյ մի երկար հոգոց հանեց.

- Չայ եմ ուզում, ամա ջուր տւէ՛ք...

...

ԵՐԵՎԱՆԻ ՓԱԿ ՀՈՒԿԱՆ՝ ԿԵՆԴՐԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՆՈՐՈՇ Է ՀՈՒԿԱՅԻ ԱՊԱԳԱՆ

Պատմում է ճարտարապետ Լույս Դուխանեանը՝

Նախկինում Փակ շուկայի տարածքում առևտրային հրապարակ էր 50-60 կրպակներով եւ սրճարաններով, կարելի էր անգամ ուղտերով քարաւաններ տեսնել:

Առևտրականները գալիս էին էջմիածնի ու Արարատեան մայրուղիներով: Հենց այդ հրապարակից սկիզբ էր առնում մի նեղիկ փողոց, որը կոչւում էր «Արմեանսկայա», հետագայում այն վերանանւեց Սունդուկեանի, իսկ յետոյ Թամանեանի շնորհիւ այն դարձաւ պողոտայ, որը կրում էր Ստալինի, ապա Լենինի, իսկ այսօր՝ Մաշտոցի անունը:

Հայրս քաղաքի գլխաւոր ինժեներն էր ու մասնակցել է Փակ շուկայի կառուցմանը:

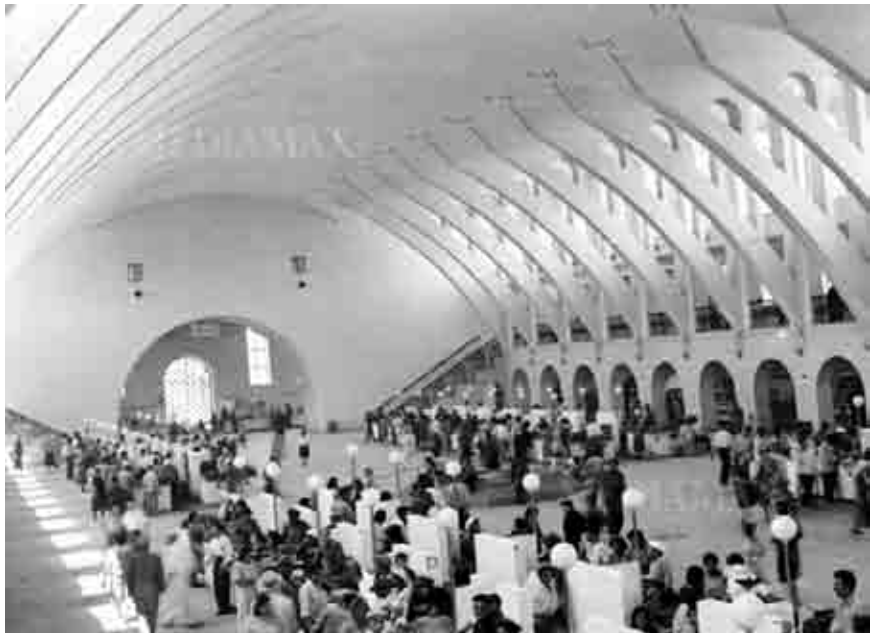
Երբ աւարտեց Կիւեւան կամրջի կառուցման հերթական փուլը եւ հանւեց կողապատումը, որոշեցին օգտագործել այն նաեւ շուկայի կառուցման համար:

Սուտքի օրնամենտը երկրաչափական է եւ պարունակում է ազգային, ինչպէս նաեւ ֆլորայի եւ ֆաունայի տարրեր:

Շուկայի ներսում փոքրիկ շատրւանով ջրաւազան կար, եւ այնտեղ մանրադրամ զցելու աւանդոյթ էր առաջացել:

Պատմում է «Երեւաննախագիծ» ինստիտուտի տնօրէն Սուրէն Օհանեանը

Փակ շուկան պատկանում է յետպատերազմեան շրջանի կառույցների թւին, երբ շէնքերը կառուցւում էին յաղթանակած ժողովրդի ոճով, հարուստ դեկորացիաներով: Մինչեւ Խրուշչեուկեան ժամանակաշրջանը Երեւանում այդ ոճն էր գերիշխում եւ Աղաբա-

Երեւանի Փակ շուկան երէկ

բեանի նախագծած շատ կառույցներ համընկան այդ ժամանակաշրջանի հետ:

Փակ շուկան իր ճիսութեամբ, մետաղեայ ձուլածոյ օգտագոր-

ծելու տեսանկիւնից հարուստ եւ կապիտալ ներդրումների տեսակետից բաւականին թանկ գործ է:

Մայիսմէկեան տօնի օրերին մայրաքաղաքի աշխատաւորութիւնը կը ստանայ եւս մէկ նոր նւէր: Դա Ստալինեան պողոտայի

վրայ կառուցված շուկան է, որը գրաւում է հինգ հազար քառակուսի մետր տարածութիւն եւ երեսպատւած է վարդագոյն տու-

րում եւ վաճառարահի ներսում կառուցւած աստիճանները տա-

Երեւանի Փակ շուկան երէկ

Ֆով:

Շուկայի գլխաւոր մուտքի բարձրադիր կամարով երիզւած չուզումաձոյլ վիտրաժը կազմում է գեղեցիկ քանդակներից կերտւած մի ընդհանուր բրոնզապատ հիւսւածք:

Գլխաւոր մուտքի երկու կողմե-

նում են դէպի երկրորդ յարկը:

Հարիւր մետր երկարութիւն ունեցող գլխաւոր վաճառարահի կենտրոնում կառուցւած է ջրաւազան՝ շատրւանով:

Երեւանի Փակ շուկան այսօր

ճարտարապետօրէն ձեւաւորւած սրահի աջ ու ձախ կողմերը եզրափակող կամարաշարի խորութեամբ կառուցւած են արդիւնաբերական ապրանքների եւ գիւղատնտեսական մթերքների 34 խանութ ու կրպակ, որոնք ունեն բոլոր յարմարութիւնները կուլտուրական առեւտրի համար: Այդտեղ իրենց ապրանքները վաճառքի կը հանեն Հայառը, Երարդառը, Երսննդառը եւ առեւտրական այլ կազմակերպութիւններ: Կամարակապ բոլոր միջանցքներն ու սրահները ներսից զարդարւած են հայկական գեղանկարչութեան նուրբ նախշաքանդակներով:

Վեօրէն բարձր է սրահի կամարակապ առաստաղը, որն ունի 31 մետր լայնութիւն:

Պատմում է ճարտարապետ Լեւոն Իզիթեանը

Դա մի վայր էր, որտեղ բացի առեւտուր անելուց, մարդիկ հանդիպում էին իրար՝ կոնկրետ օրեր ունէին միասին շուկայ գնալու համար: Անգամ զանգահարում էին միմեանց, որ յիշեցնեն, թէ այսօր շուկայ գնալու օրն է: Մեր քաղաքի բնակիչների համար դա «համով» տեղ էր:

Վաճառողները մեզ ճանաչում էին: Անէն մի վաճառող իր յաճախորդն ունէր: Յիշում են, երբ ես մտնում էի շուկայ, ասում էին. էլի էն «հոտ քաշողը» եկաւ: Ես միշտ կանաչուց հոտ էի քաշում: Կանաչին ոչ թէ պէտք է ճմռես, որ հոտ գայ, այլ ինքնին պէտք է բուրաւետ լինի:

Այն ժամանակ անմիջապէս գիւղացին էր վաճառում իր ապրանքը, վերավաճառողներ գրեթէ չկային: Վաճառողները բարի էին: Եթէ հիւրեր էինք ունենում արտասահմանից, հպարտութեամբ ծանօթացնում էինք մեր շուկայի հետ:

Գրիգոր Աղաբաբեանը մեծ մարդ էր: Միշտ չի լինում, որ մեծ

ստեղծագործողը նաև մեծ մարդ է լինում: Նա փայլուն ճարտարապետ էր: Նա ոչ միայն շէնք էր կառուցել, այլև մթնոլորտ էր ստեղծել, գեղագիտական, տարածական, հոգեբանական: Բոլորը թաթախում էին այդ մթնոլորտի մէջ: Մարդիկ բարիանում էին, ես չեմ յիշում, որ այնտեղ ինչ-որ կռիւ, վէճ լինէր: Եթէ անգամ դրան շոյլը կար, կողքից մէկը միշտ ասում էր՝ քեզ հաւաքիր:

Այնտեղ ինչ-որ չափով իրականանում էր միասին ապրելու մեր երազանքը: Կապեր էին ստեղծւում, քաղաքային մի հիւսւածք էր ստեղծւում, որի մէջ Փակ շուկայի դերը շատ մեծ էր: Երբ ասում են՝ ճարտարապետութեան ազդեցութիւն, հէնց դա էր, մենք բոլորս միասին էինք: Դա մի գաղտնիք էր:

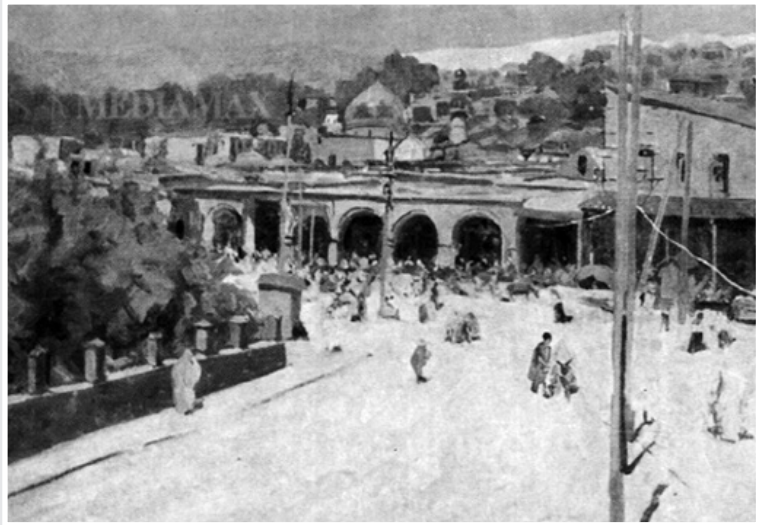
Շէնքը բարձր արժէք ունի եւ ճարտարապետական, եւ գեղագիտական: Այդ շէնքի հետ կատակներ անել չի կարելի: Համոզւած եմ, որ քաղաքային իշխանութիւնները եւ պետութիւնը ուշադիր կը լինեն այս հարցերում:

Պատմում է Տիգրան Լիլոյեանը

Գլխաւոր սրահը երիզող կամարաշարի խորութեամբ տեղադրւած են առետրական կազմակերպութիւններին յատկացւած 34 խանութներն ու կրպակները, որտեղ վաճառում են հրուշակեղէն, հացաբուլկեղէն, թարմ ու չորացւած մրգեր, խմիչքներ, ծխախոտ, մսի, բանջարեղէնի եւ ձկնեղէնի պահածոներ, հանքային ջրեր, զանազան օժանելիքներ եւ այլ արդիւնաբերական ապրանքներ: Գնորդները ամենուրեք հանդիպում են արդիւնաբերական եւ պարէնային ապրանքների առատութիւն:

Անորոշ ապագան

Երբ 20 տարի առաջ, 1992 թւականի Փետրուարին, պատմութեան մէջ առաջին անգամ Հայաստան այցելեց ԱՄՆ պետքարտու-

Նախկինում Փակ շուկայի տարածքում առետրային հրապարակ էր՝ 50-60 կրպակներով եւ սրճարաններով

ղար Ջէյմս Բէյքերը, նրան հրաւիրեցին այցելել նաև Երեւանի Փակ շուկան: Ամերիկեան դիւանագիտութեան ղեկավարը շուկայում անգամ առետուր արեց: Այսօր հիւրերին Փակ շուկայ այլեւս չենք տանում, աւելին՝ վստահ չենք, որ երբ այն նորից կը բացի իր դռները, այնտեղ որեւէ բան կը յիշեցնի հին միջավայրի մասին:

Սոյն թւականի Մարտի 2-ին տեղեկացանք, որ շինարարական աշխատանքներ են տարւում շուկայի տանիքում: Երեւանի քաղաքապետարանի տեղեկատուութեան եւ հասարակայնութեան հետ կապերի վարչութեան պետ Արթուր Գեւորգեանը մեզ ասաց հետեւեալը.

«Լուսանկարներից յստակ երևում է, որ վերականգնողական

աշխատանքներ են տարւում: Քաղաքապետարանը թոյլտութիւն է տւել սեփականատիրոջը հիմքերի ամրակայման եւ ներքին յարդարման աշխատանքների իրականացման համար: Իրականացւող աշխատանքների ընթացքում պարզւել է, որ տանիքի ծածկի խնդիր կայ, հիմա այն ամրակայում են»:

Սակայն երկու ժամ չանցած Արթուր Գեւորգեանի ղեկավարած վարչութիւնը հանդէս եկաւ ինքն իրեն հերքող հաղորդագրութեամբ.

««Փակ շուկայի» տարածքում իրականացւող քանդման աշխատանքների մասին ստացւած ահազանգի հետ կապւած, Երեւանի քաղաքապետ Տարօն Մարգարեանը յանձնարարել է քաղաքապետարանի աշխատակազմի քաղաքաշինութեան եւ հողի վե-

րահսկողութեան վարչութեան եւ հասարակական կարգի պահպանման վարչութեան պետերին անձամբ այցելել նշած վայր, ծանօթանալ իրավիճակին եւ ձեռնարկել համապատասխան քայլեր: Պարզել է, որ կառոյցի սեփականատէր «ԹԻՍ 1 շուկայ» ՍՊԸ-ն տարածքում կատարուող վերանորոգման աշխատանքների շրջանակում առանց համապատասխան թոյլտուութեան առկայութեան նախաձեռնել է շինութեան

տանիքի փայտաշէն հատածի փոխարինման աշխատանքներ: «Վարչական իրաւախախտումների վերաբերեալ» ՀՀ օրէնսգրքի 154-րդ յօդուածի առաջին մասով կազմուել է արձանագրութիւն՝ առանց թոյլտուութեան տանիքի ծածկի քանդման աշխատանքներ իրականացնելու համար: Աշխատանքները դադարեցած են, եւ տարածքը վերցած է խիստ հսկողութեան տակ»:

Սոյն թւականի Յունւարի 19-ին ՀՀ մշակոյթի նախարար Յասմիկ Պօղոսեանն ասել էր, որ Փակ շուկայի վերակառուցման վերգետնեայ որելէ նախագիծ դեռ չի ներկայացուել:

Նախարարի խօսքով, երբ կը ներկայացուի շուկայի վերակառուցման ծրագիրը, այն կը քննարկուի շահագրգիռ կողմերի

մասնակցութեամբ՝ օրէնքին համաձայն:

Աղբիւր՝ mediamax.am կայք

ԼՈՅՍԸ ԵՒ ՆՐԱ ԷՌԻԹԻՒՆԸ

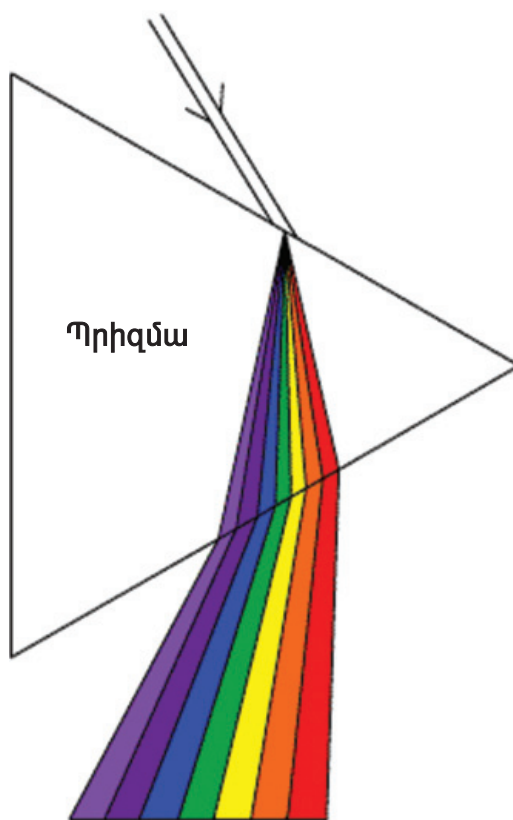
Արման Տ.Ստեփանյան

Լոյսը եւ էլեկտրականութիւնը այսօր համարուում են 21-րդ դարուայ անբաժանելի մասերից մէկը: Մեր առօրեայ կեանքը, անկարելի է երեւակայել առանց լոյսի: Կարելի է ասել թէ մեր շրջապատում գտնուող ամէն ինչ մի կերպ կապակցուած է լոյսին: Սակայն ի՞նչ է լոյսը եւ ո՞րն է նրա էութիւնը: Այս հարցադրումներն այսօր գիտութեանը հետաքրքրող հիմնական միւթերից են:

Մարդը հին ժամանակներից նկատել էր, որ սաք անունով հանքային քարը իր կողմն է ձգում պապիրուսի թղթերը: Յետագայում յայտնաբերեց նման բազմաթիւ երեւոյթներ: Սակայն միայն 19-րդ դարում էր, ինչ գիտնականներին յաջողեց բացատրել այս երեւոյթը: Այն ժամանակ այս երեւոյթների պատճառը համարեց մի նոր իրականութիւն որը կոչուում էր էլեկտրականութիւն: Էլեկտրականութիւնը բացատրում էր թէ աշխարհում գոյութիւն ունեն երկու տեսակ էլեկտրական լիցք՝ դրական եւ բացասական: Ըստ էլեկտրականութեան երկու միատեսակ լիցքեր, երկու դրական կամ բացասական, իրար մօտենալիս վանում են միմեանց իսկ երկու տարբեր լիցքերը ձգում են իրար: Բնութեան երեւոյթներն ըստ իրենց էլեկտրական լիցքի լինում են դրական, բացասական եւ չեզոք: Այսպիսով էլեկտրոստատիկական կարողացաւ բացատրել հին ժամանակներից մարդուն հետաքրքրող հարցը: Գիտութեանը զուգընթաց նաեւ զարգացաւ էլեկտրականութեան գիտութիւնը եւ գիտնականներին յաջողեց էլեկտրոստատիկայի միջոցով հասնել էլեկտրական հոսանքների: Այսպիսով մինչեւ 19-րդ դարի կեսերը էլեկտրականութիւնը համարուում էր մարդու ամենամոտր եւ հետաքրքիր գիտութիւններից մէկը:

Էլեկտրականութիւնից բացի՝ այն ժամանակներում ֆիզիկոսներին հետաքրքրում էր բնութեան մի ուրիշ, շատ գեղեցիկ եւ խորհրդաւոր երեւոյթ: Յին դարերից Յունաստանի Մագնետիա քաղաքի բնակիչները գտել էին մի իւրայատուկ հանքային քար, որը ձգում էր երկաթից սարքուած իրերին: Այս

Սպիտակ լոյս

Բեկբեկուած սպիտակ լոյսի ճառագայթը

$$\oint \mathbf{E} \cdot d\mathbf{A} = \frac{q_{enc}}{\epsilon_0}$$

$$\oint \mathbf{B} \cdot d\mathbf{A} = 0$$

$$\oint \mathbf{E} \cdot d\mathbf{s} = -\frac{d\Phi_B}{dt}$$

$$\oint \mathbf{B} \cdot d\mathbf{s} = \mu_0 \epsilon_0 \frac{d\Phi_E}{dt} + \mu_0 i_{enc}$$

Մակսուելի 4 հաւասարութիւնները

երեւոյթները ուսումնասիրելով գիտնականներին յաջողել էր ձեւաւորել մի նոր գիտութիւն, որը կոչուում էր մագնիսականութիւն:

Թէ էլեկտրականութիւնը եւ թէ՛ մագնիսականութիւնը այն ժամանակւայ ֆիզիկայի տարբեր եւ իրարից բացարձակապէս առանձին ճիւղեր էին: Բայց հենց այդ ժամանակներում գիտնականները կարողացել էին ինչ-որ գաղտնի եւ ոչ երեւացող կապ յայտնաբերել էլեկտրականութեան եւ մագնիսականութեան միջեւ: Դրա վառ օրինակներից մէկը այն էր, որ էլեկտրական հոսանքին մօտեցւող կողմնացոյցի սլաքների ուղղութիւնը փոխուում էր: Անգլիացի յայտնի գիտնական Մայքլ Ֆարադէյը տասնեակ տարիներ շարունակ աշխատում էր թէ՛ էլեկտրականութեան եւ թէ՛ մագնիսականութեան վրայ: Նա պնդում էր թէ այս երկու երեւոյթներից մէկը օգտւելով կարելի է ստեղծել միւսը: Ֆարադէյը 15 տարի շարունակ ցանկանում էր ապացուցել աշխարհին իր տեսակէտները, սակայն նրա անբաւարար գիտելիքները մաթեմատիկայից խոչընդոտ էին հանդիսանում: Այս իրավիճակը տեսեց այնքան, մինչեւ մէկ այլ գիտնական նրա օգնութեանը հասաւ: Պրոֆեսոր Ջէյմզ Կլարկ Մակսուէլը հաւատում էր Ֆարադէյի խօսքերին, եւ ունենալով բարձր մաթեմատիկական գիտութիւն, վերջապէս կարողացաւ փաստել թէ էլեկտրականութիւնը եւ մագնիսականութիւնը երկու տարբեր դրսեւորումներն են մէկ առաւել լայն հասկացութեան, մի էներգիայի, որը այդ ժամանակւանից կոչւեց էլեկտրամագնիսականութիւն: Մակսուէլը իր յայտնի 4 մաթեմատիկական հաւասարութիւններով կարողացաւ գիտական բացատրութիւն գտնել մեր շրջապատում գտնուող, կարելի է ասել, բոլոր երեւոյթների համար:

Մակսուէլի 4 հաւասարութիւնները այսօր էլ կոչուում են նրա

անունով: Այս հաւասարութիւնների ամենահետաքրքիր եւ փայլուն բաժինը այն է, որ չնայած այն ժամանակ դեռ չէր ձեւաւորել մեծ գիտնական Ալբերտ Էյնշտէյնի յարաբերականութեան տեսութիւնը, այն ստեղծել է դրանից մօտաւորապէս 40 տարի յետոյ, սակայն Մակսուէլի հաւասարութիւնները լրիւօրէն համընկաւ յարաբերականութեան տեսութեանը: Առաւել եւս կարելի է ասել թէ այս հաւասարութիւնները դասական ֆիզիկայի միակ երեւոյթն է, որն առանց որեւէ ուղղումների օգտագործւում է նաեւ յարաբերականութեան տեսութեան մէջ: Էյնշտէյնի տեսութիւնները հրատարկելուց եւ ընդունւելուց յետոյ գիտնականներին յաջողեց այսպէս բացատրել Մակսուէլի հաւասարութիւնները, որ մագնիսականութիւնը ինքնին մի յարաբերական երեւոյթ է: Սակայն ամենափայլուն կէտը Մակսուէլի գործում այն էր, որ այս հաւասարութիւնները վճռելով նա հասաւ մի վերին աստիճանի հետաքրքիր իրականութեան: Այս հաւասարութիւնը համեմատելով ալիքների հաւասարութեան հետ, Մակսուէլը հասաւ այն եզրակացութեան, որ էլեկտրամագնիսական ալիքի արագութիւնը հաւասար է 300.000 կմ./վայրկեանի: Դա շատ ցնցիչ եւ անկիւնադարձային յայտնագործութիւն էր, քանի որ դա նոյնն էր, ինչ մինչ այդ գիտնականները գտել էին լաբորատորային պայմաններում: Այսպիսով Մակսուէլը էլեկտրականութիւն եւ մագնիսականութիւնը միաւորելուց բացի, նաեւ միաւորեց լոյսին պատկանող գիտութիւնը՝ օպտիկան: Էլեկտրամագնիսական ալիքը իւրաքանչիւր վայրկեանում 300.000 կմ. առաջ է ընթանում: Իսկ այս ալիքների երեւելի տեսքը մեր աչքի համար հէնց լոյսն է:

Բոլորս գիտենք թէ որեւէ առարկայ մեզ համար տեսանելի է դառնում այն ժամանակ, երբ

մշած իրից լոյսը հասնում է մեր աչքին: Սակայն հարցն այն է, թէ ի՞նչ կը պատահի եթէ որեւէ իր շարժի լոյսի արագութեամբ: Դա այն հարցն էր, որը շատ հետաքրքրեց ֆիզիկայի երիտասարդ ուսանող Ալբերտ Էյնշտէյնին: Նա որ, մինչ իր կեանքի վերջը շատ մեծ յարգանքով էր խօսում Մակսուէլի մասին, 1905 թւականին հետաքրքրւելով լոյսի էութեամբ, հասաւ այն եզրակացութեան, որ լոյսը ոչ թէ մի սովորական ալիք է, այլ նրա արագութիւնը ինչ-որ տեսակի տիեզերական անփոփոխ հասկացութիւն է: Դա գալիս է այն բանից, թէ բոլոր արագութիւններին հակառակ, որը կախւած են արագութիւնը չափող առարկայից կամ անձնաւորութիւնից, լոյսի արագութիւնը բոլոր դիտողների համար, անկախ նրանց արագութիւնից, մնում է անփոփոխ՝ 300.000 կմ/վայրկեան: Իսկ ոչ մի երեւոյթի արագութիւն չի կարող գերազանցել լոյսի արագութեանը: Դրանով նա բացատրեց նաեւ ժամանակը: Ըստ նրա ժամանակը ոչ թէ բացարձակ հասկացութիւն է, այլ՝ այն յարաբերական է: Այն կախւած է այն բանից թէ ինչքան ժամանակ է տեսում, ինչ լոյսը հասնում է դիտողի աչքին: Օրինակ՝ եթէ որեւէ դէպք տիեզերքում տեղի ունենայ մեզմից 600.000 կմ. հեռաւորութեան վրայ, մենք նրա մասին կիմանանք 2 վայրկեան յետոյ: Այսպիսով կարելի է ասել՝ գիշերւայ երկինքը դիտելով մենք տեսնում ենք տիեզերքի անցեալը ոչ թէ ներկան:

Այսպիսով Էյնշտէյնը կարողացաւ, լոյսի վրայ հիմնւելով, նոր լուսաբանումներ մտցնել տիեզերքի, չափի, ժամանակի եւ տարածութեան մէջ: Լուսաբանումներ, որոնք մինչ այսօր անփոփոխ են մնացել եւ օգնել մեզ առաւել ճիշտ ճանաչենք մեր տիեզերքը:

ՎԱՍՏԱԿԱԽՈՐ ԱՐՏԻՍՏՈՒՇԻ ԺԵՆԻԱ ՆԵՐՍԻՍԵԱՆԸ ՓԱՅԼԵՑ 10-ԱՄԵԱՅ ՕՍԿԱՐԻ ԴԵՐՈՒՄ

Լիլիթ Ամիրխանեան

Վերջերս Գեղագիտութեան ազգային կենտրոնի «Փոքր Թատրոն»-ում տեղի ունեցաւ ժենիա Ներսիսեանի՝ «Օսկարը եւ վարդագոյն հագուստով տիկինը» մոնօներկայացումը: Բեմադրութիւնը, երաժշտական ու նկարչական ձեւաւորումը թատրոնի ռեժիսոր Վահան Բաղալեանինն է: Ներկայացումը բեմադրւած է երկէս Եմանուէլ Շմիթի համանուն ստեղծագործութեան հիման վրայ: Վահանը ստեղծագործութեանը ծանօթացել է որպէս վիպակ 2002 թւականին, յետոյ հէնց ինքը՝ վիպակի հեղինակը այն վերածել է մոնօպիեսի եւ հէնց այդ ժամանակ վերջնականապէս որոշել է բեմադրել ստեղծագործութիւնը:

-Յէնց մտածեցի բեմադրել «Օսկարը եւ վարդագոյն հագուստով տիկինը» որոշեցի, որ դա

պէտք է անեն միայն Տիկին Ժենիայի դէպքուն: Քանի որ միայն նա

կը կարողանար խաղալ այդ խորը, յուզումնալից եւ հզօր

զգացմունքայնութիւն ունեցող ներկայացումը:

Պատմութիւնը 10-ամեայ Օսկարի մասին է, ով տառապում է արեան քաղցկեղով: Հիւանդանոցում նա ծանօթանում է վարդագոյն հագուստով տիկնոջ հետ, ում «վարդագոյն մայրիկ» է սկսում կոչել: Տղային ապրելու շատ քիչ ժամանակ է մնացել եւ «վարդագոյն մայրիկ»-ը նրա համար խաղ է յօրինում, որի միջոցով Օսկարը կարող է իւրաքանչիւր օրը հաշիւել որպէս տաս տարի եւ առաջարկում է նրան ամէն օր մամակ գրել Աստծուն եւ պատմել այդ օրւայ մասին: Խաղի ընթացքում Օսկարը մի ամբողջ կեանք է ապրում՝ ծնունդից մինչ խոր ծերութիւն: Նրա համար բացւում են կեանքի ամենատարբեր շերտեր՝ յոյսի, հաւատի, սիրոյ, կեանքի հանդէպ վերաբերմունքի, տարիքի, ծնողների, ընկերների, սիրած աղջկայ ... Նա ամէն օրւայ հետ մեծանում ու հասունանում է, բայց իրականում մնալով նոյն 10-ամեայ պարզամիտ Օսկարը: 12-րդ օրը նա մահանում է եւ սրբանալով բարձրանում երկինք, ուր Աստուած է:

Ժենիա Ներսիսեանը 60 տարւայ փորձ ունի՝ 150-ից աւելի դերեր է խաղացել թատրոնում, մօտ 30 դեր հեռուստատեսութեամբ, չհաշւած ռադիօհաղորդումները, ռադիօթեմադրութիւնները, երգիծական եւ շատ այլ հաղորդումները, բայց սա առաջին անգամն է, որ միաժամանակ այսքան կերպար է մարմնաւորել: Նա իր վաստակած վարպետութիւնը գործի դնելով երկու ժամ անընդմէջ բեմում խաղաց Օսկարի, վարդագոյն տիկնոջ եւ միւս բոլոր հերոսների դերերը: Բայց իրականում նա չէր խաղում, ինչպէս նշեց Վահան Բաղալեանը դերասանուհին վառ անհատական կերպար է, նա չխաղաց, այլ ապրեց հերոսներին, իր միջով անցկացրեց նրանց:

Վահան Բաղալեան.

-Վուզենայի, որ շատ դերասաններ գան, դիտեն ներկայացումն ու վարպետութեան դասանցեն, սովորեն թէ ինչպէս պէտք է կենտրոնանան դերի վրայ, սա վառ օրինակ է, որը ցոյց է տալիս թէ ինչպէս պէտք է պրոֆեսիոնալ դերասանուհին աշխատի, ինչքան լուրջ ու մանրակրկիտ, պէտք է ներթափանցի իւրաքանչիւր հերոսի հոգու խորքը, ինչքան նրբօրէն պէտք է ընտրի երանգները: Մեզ մօտ կայ միտում, որ ռեժիսորը դերասանին ցոյց է տալիս, թէ նա ինչ եւ ինչպէս պէտք է անի, դերասանն էլ կապկելով ռեժիսորին կորցնում է իր անհատականութիւնը: Տիկին ժենիան չի խաղում, նա ուղղակի պատմում է այս պատմութիւնը եւ այնպէս է պատմում, որ երկու ժամ լարւած լսում ես:

Դերասանուհու խօսքերով Անգլիայում եղած ժամանակ նա սովորել է տեքստը եւ աշխատել դերերի վրայ. «Աշխատում էի մնալ արւեստի պրիզմայի մէջ, չանցնել սահմանը եւ կերտել փոքր երեխաների, Օսկարի, բժշկի, վարդագոյն հագուստով տիկնոջ կերպարները, զգացմունքային առումով Օսկարին մարմնաւորել, ծայրային առումով խօսել այնպէս ինչպէս կը խոսէր այս կամ այն հերոսը»:

Վահան Բաղալեան.

-Ես տեսել եմ ներկայացման ամերիկեան եւ ֆրանսիական տարբերակը: Եւ ոչ միայն ես, ուրիշներն էլ են տեսել եւ միանշանակ նախապատուութիւնը տալիս են մեր ներկայացմանը: Տիկին ժենիան այնքան բացայայտ եւ տպաւորիչ է կերտում հերոսներին, որ չուզւելն անհնար է:

Ժենիա Ներսիսեանը 1993-ին մեկնել է Լոնդոն, ուր 1995 թականից Գեւորգ Թահթայեան կիրակնօրեայ հայկական ազգային վարժարանի տնօրէնի հրաւերով սկսել է այնտեղ դասաւանդել գրականութիւն ու գեղարւեստ: 2006 թականից արդէն Հայաս-

տանում է, բայց պարբերաբար գնում-գալիս է Անգլիա եւ շարունակում դասաւանդել անգլիահայ երեխաներին: Դերասանուհու խօսքերով թումանեանի գրեթէ բոլոր հեքիաթներն այնտեղ բեմադրել է եւ յարմար դեր լինելու դէպքում նոյնիսկ նրանց հետ խաղացել է, երեխաներն էլ դրանից շատ են որգելուրել: Տիկին ժենիան Անգլիայում հայկական գաղութի կեանքում մեծ ակտիւութիւն է ցուցաբերել՝ եղել է Եկեղեցական խորհրդի անդամ, «Անահիտ» տիկնանց միութեան անդամ եւ նման լայն գործունէութիւն է ծաւալել:

Դերասանուհին նաեւ խաղացել է անգլիական թատրոնում անգլիացի դերասանների հետ.

-Երկու անգլուհի հեղինակների գործ էր, զանգահարեցին եւ առաջարկեցին խաղալ իրենց ներկայացման մէջ եւ դա 1995 թականին էր, երբ ես անգլերէն լաւ չգիտէի: Բայց համաձայնեցի, խաղացի ներկայացումը, որը մեծ ընդունելութեան արժանացաւ, թերթերը գրեցին այդ մասին: Ներկայացումն ի դէպ եղեռնի թեմայով էր, կոչւում էր «Դատավճիռ» («The sentence») հիմնական հանդիսատեսն էլ անգլիացիներ էին եւ դա ինձ շատ էր ուրախացնում: Շատ լաւ պիես է, ես էլ թարգմանել եմ այն, ուզում եմ այստեղ էլ խաղացւի, բայց ոչ ոք չի բեմադրում:

«Օսկարը եւ վարդագոյն հագուստով տիկինը» ներկայացման աւարտին հանդիսատեսը յուզւած Տիկին ժենիայի խաղից 15 րոպէ յոտնկայս ծափահարեց նրան: Դերասանուհին ինքն էլ էր յուզւած եւ ծնկաչոք շնորհակալութիւն էր յայտնում: Ծաղիկների պակաս էլ բեմում չկար: Դերասանուհին այդ օրը փայլեց...

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Արման Տ.Ստեփանեան

Պատմութեան ընթացքում հայերը համարուել են այն եզակի ժողովրդներից, որոնք միշտ էլ մեծ սէր են ունեցել սպորտի հանդէպ: Շախմատի, բռնցքամարտի եւ ծանրմարտի կողքին հայերի մէջ սիրւած մարզաձեւերից է համարուում նաեւ ըմբշամարտը: Ըմբշամարտի պատմութեան մէջ, իր բոլոր տեսակներում՝ թէ՛ ազատ ու յունահռոմէական ոճերում, եւ թէ՛ այլ ժողովուրդների յայտնի ազգային ըմբշամարտի, օրինակ Ճապոնական ձիւղոյի մէջ, կարելի է տեսնել բազմաթիւ հայ չեմպիոնների անուններ: Հայաստանի անկախութիւնից առաջ եւ ներկայ պահին հայ ըմբիշները միջազգային եւ ներքին տարբեր մրցութիւններում արձանագրել են փայլուն յաղթանակներ:

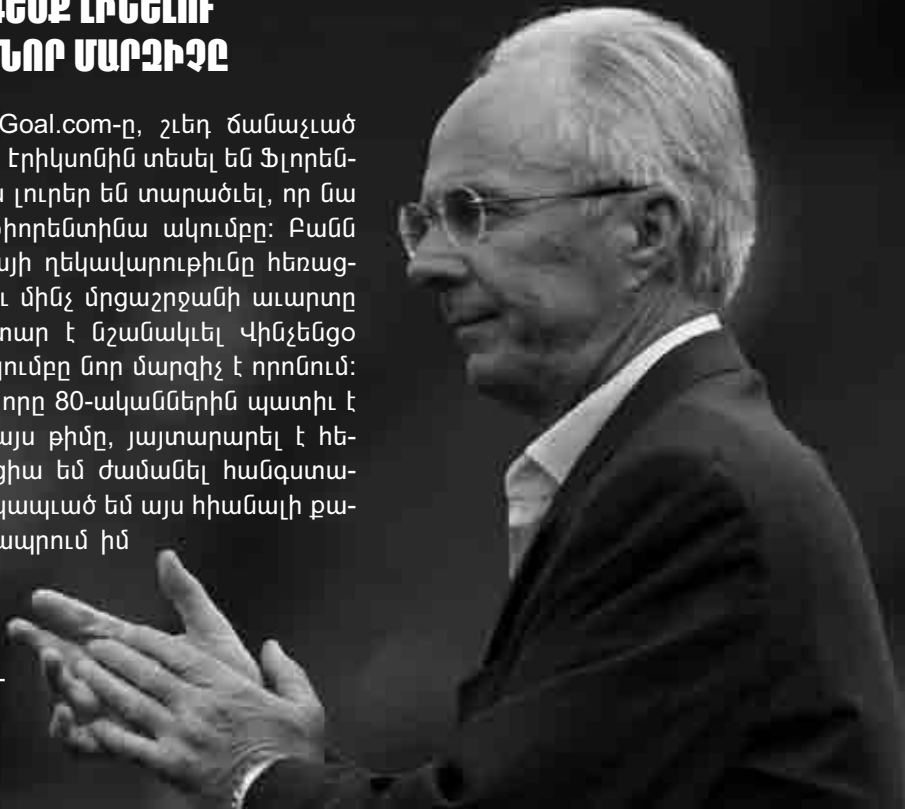
Ինչպէս արդէն բոլորն էլ գիտեն՝ աշխարհը նախապատրաստուում է ամենանշանաւոր եւ ամենակարեւոր միջազգային սպորտի մրցութիւններին՝ 2012-ի օլիմպիական խաղերին, որը կայանալու է

այս տարւայ ամռանը Մեծ Բրիտանիայի մայրաքաղաք Լոնդոնում: Իսկ մինչ այդ աշխարհի գանազան վայրերում կայանում են այս խաղերի ընտրական մրցութիւնները, որոնցից յաղթող դուրս եկած մարզիկներն ու թիմերն առիթ են ունենալու մասնակցելու Լոնդոնում կայանալիք մրցութիւններին: Արդէն երկար տարիներ է, ինչ ազատ ու յունահռոմէական ոճերի ըմբշամարտը եւ ձիւղոն համարուում են օլիմպիական մարզաձեւեր: Չինաստանի 2008 թականի խաղերին Հայաստանի ազգային հաւաքականը ակնառու նւաճումներ ունեցաւ: Սակայն այս անգամայ նախընտրական մրցութիւններին նրանց չյաջողւեց փայլուն հանդէս գալ: 2011թ. Հայաստանի լաւագոյն մարզիկ ճանաչւած Ռոման Ամոյեանը չկարողացաւ նւաճել Լոնդոնում ամռանը կայանալիք օլիմպիական խաղերի ուղեգիր: 55կգ քաշային յունահռոմէական ոճի ըմբիշը անյաջող հանդէս եկան նաեւ Ֆին-

լանդիայում կայացած վարկանիշային մրցաշարում: Ամոյեանը հասաւ մինչեւ քառորդ եզրափակիչ, որտեղ պարտուեց կիրգիզ Արսէն Էրալիեւին: Ուրախացրեց 66կգ քաշային Յովհաննէս Վարդերեսեանը, ով հասաւ մինչեւ եզրափակիչ ու նւաճեց օլիմպիական ուղեգիր: Վարդերեսեանը եզրափակիչում զիջեց Ատական Իւկսելին (Թուրքիա): 60կգ քաշայինների պայքարում անյաջող հանդէս եկաւ Նորիկ Խաչատրեանը, ով պարտուեց առաջին իսկ մրցամարտում: 84կգ քաշային Արթուր Շահինեանը նոյնպէս անյաջող ելոյթ ունեցաւ: Ազատ ոճում էլ ձախողւեց Հայաստանը 120կգ քաշայինների պայքարում ներկայացնող Ռուսլան Բասիբը: Այսպիսով, Հայաստանը 7 մասնակից կունենայ Լոնդոնի ամառային օլիմպիական խաղերի ըմբշամարտի մրցաշարում, որոնցից 4-ը յունահռոմէական ոճում, 3-ը՝ ազատ ոճում:

ԷՐԻԿՍՈՐՆ Է ԱՐԴԵՕՔ ԼԻՆԵՆՈՒ ՖԻՈՐԵՆՏԻՆԱՅԻ ՆՈՐ ՄԱՐԶԻՉԸ

Ինչպես հաղորդում է Goal.com-ը, շվեդ ճանաչված մասնագետ Ալեն Եօրան Էրիկսոնին տեսել են Ֆլորենցիայում եւ անմիջապես լուրեր են տարածվել, որ նա կարող է գլխավորել Ֆիորենտինա ակումբը: Բանն այն է, որ Ֆիորենտինայի ղեկավարութիւնը հեռացրել է Դելիօ Ռոսսիին եւ մինչ մրցաշրջանի ավարտը մարզչի պաշտօնակատար է նշանակել Վինչենցօ Գուերինին, սակայն ակումբը նոր մարզիչ է որոնում: Ալեն Եօրան Էրիկսոնը, որը 80-ականներին պատիւ է ունեցել գլխավորելու այս թիմը, յայտարարել է հետեւեալը. «Ես Ֆլորենցիա եմ ժամանել հանգստանալու նպատակով, ես կապած եմ այս հիանալի քաղաքի հետ: Այստեղ է ապրում իմ որդին, եւ ես եկել եմ տեսնելու նրան: Ֆիորենտինայի հետ բանակցութիւններ չեմ վարում:

ՍԿԻՆԱՉԻՆ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ

Երեւանում է ի տալ կան ֆուտբոլի 90-ականներին աստղ Սալա-տորե Սկիլաչին: 1990 թ. աշխարհի առաջնութեան ժամանակ նա դարձաւ լաւագոյն ռմբարկու՝ խփելով վեց գնդակ: Սկիլաչին հանդես է եկել Մեսինա, Իւվենտուս եւ Ին-

տեր թիմերում: Պարզում է Երեւանում Սկիլաչին ընկերներ ունի եւ նրանց հրաւերով է այս այցը կատարում:

ՌՈՂԻԿԸ ԵՒ ՖԻՇԸ ՀՐԱԺԱՐԻԷԼ ԵՆ ՄԱՍՆԱԿՅԵԼ ԽԱՂԵՐԻՆ

ATP-ի վարկանշային աղիւսակի 9-րդ եւ 28-րդ համարներ՝ Մերդի Ֆիշը եւ Էնդի Ռոդիկը հրաժարել են մասնակցել Մադրիդում մեկնարկուող «Մաստերս» մրցաշարին: Ռոդիկը դեռ լիովին չի վերականգնել ոտքի վնասւածքից: Նա բացի այս մրցաշարից բաց կը թողնի նաեւ Դոնմի «Մաստերս»-ը: Իսկ Ֆիշը, ով վերջին շրջանում շատ է բողոքում գերյոգնածութիւնից, դեռեւս մրցաշարը լքելու կապակցութեամբ մեկնաբանութիւններ չի տւել: Ամերիկացի թենիսիստների փոխարէն Mutua Madrileña Madrid Open-ին կը մասնակցեն Օլիւիէ Ռոխուսը եւ Ռոբին Խասը, հաղորդում է մրցաշարի պաշտօնական կայքը:

9		6		2		1		
	2			5		4	6	
					9	7	3	
		4	2	6			7	
7				3		6		8
	3		8	7	1	2		4
8			7				4	1
2	1	3					9	
4	9		3		8			6

4				5				
						3		1
	7				6			
		6				8		
	1		9		4			3
9				8			7	
	6				3		4	
5		2		6		9		
			1					7

7			1					2
	1			7				
		8			5	3		
8						6	5	
		6	8		9			
4			3					
		9			4			
5		3	6					
					3		7	1

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	հ	ե	ն	ր	ի	կ	ս	ե	ն	կ	ել	ի	է		վ
2	ա	ղ	ի		մ	ի	ա	ն	ա	լ		ն	ի	մ	ա
3	յ	ա	կ	ե		ն		ք	մ	ա	յ	ք		ա	ր
4	ի	ն	ե	ր	ք	ո	յ		ա	ս	ու	ն		հ	ա
5	թ	ա	լ	ե	լ		ա	ն	կ	ի	զ	ա	ք	ա	ր
6	ի	կ	ա	ր	ո	ս		մ	ա	կ	ա	ք	ոյ	ծ	
7		ա	պ	ու	ր	ա	մ	ա	ն		վ	ե	ր	ի	ն
8	ա	լ	ա	ն		ս	ա	ն	ի	տ	ա	ր		ն	ա
9	կ	ո	տ		հ	ա	կ	ա		ա	ռ	ա	տ		լ
10	ա	ր	ե	զ		ն	ա	կ	ա	կ		ք	ա	հ	
11	ղ		լ	ե	ց	ու	ն		հ	ա	ց	ա	ռ	ա	տ
12	ե	մ		տ	ո	մ	ա	ր		ք	ա	ր	ա	յ	ր
13	մ	ա	կ	ա	ր		խ	ո	տ	ա	ն		պ	ա	տ
14	ի	ն		ծ	ե	ռ	ա	զ	ի	ր		հ	ե	ր	ու
15	ա	ր	թ	ի	ն		ղ	ե	կ		հ	ա	լ	ի	մ

Սու-Ղօ-Քու
 1-9 թվերը տեղադրել հորիզոնական եւ ուղղահայեաց սիւնեակներում այնպէս, որ ոչ մի թիւ չկրկնուի ոչ սիւնեակներում եւ ոչ էլ 3x3 տնակներում

Անցեալ համարի պատասխան

نقاشی های
فلیکس یقیا زاریان

آندرانیک ساریان، نویسنده ارمنی-ایرانی

صاحب امتیاز و مدیر مسؤول:
لئون آهارونیان

دبیر تحریریه: روبرت صافاریان
شورای نویسندگان:

کارمن آذریان
لیا خاچکیان
گارون سرکیسیان
آرمینه ملیک ایسرائیلیان

مدیر هنری: لیا خاچکیان
ویراستار بخش فارسی: نسیم نجفی
وب سایت: کاجیک صافاریان

ورزش: آرمان در استپانیان
اشترک: کاترین یعقوبی

نشانی: تهران، خیابان انقلاب، بین
ولی عصر و فلسطین، شماره ۱۰۴۸

تلفن: ۶۶۴۹۵۱۸۰
۶۶۴۹۲۶۹۳

تله-فاکس: ۶۶۴۹۵۲۰۸

نشانی وب سایت:

www.hoos.com

وب سایت فارسی:

http://farsi.hoos.com

پست الکترونیکی:

hoos@inbox.com

در این شماره

۲	در صفحات ارمنی این شماره
۳	معرفی کتاب: رزیدنت
۴	دیدار جاثلیق آرام اول از ایران
۵	نامه‌های کمیسیون ضدتژادپرستی استانبول به رهبران دینی ارمنیان
۷	ارامنه کی و چه طور به ایران آمدند؟
	روبرت صافاریان
۹	نقاشان معاصر ارمنی: فلیکس یقیازاریان
۱۲	شکارگوزن هوهانس تومانیان

بخش ارمنی

بخش ارمنی	
۲	دیدار جاثلیق آرام اول از ایران
۴	ارمنستان بعد از انتخابات
۴	مجلس پنجم با سند و رقم
	سورن موسائیلیان
۵	انتخابات ریاست جمهوری: از پیش معلوم؟
	جان هیوز
۶	اُسکانیان با ائتلاف ارمنستان مرفه-جمهوریخواهان مخالف است
	سیرانوش گئورگیان

آندرانیک ساریان، نویسنده ارمنی-ایرانی

۸	شاهد بی‌ریای زندگی ارامنه ایران
	آزاد ماتیان
۹	وقایع‌نگاری زندگی و فعالیت ادبی ساریان
۱۲	مرگ سُرناچی آندرانیک ساریان

۱۶	بازار سرپوشیده ایروان
	سایت میدیاماکس
۲۰	نور و ماهیت آن
	آرمان در استپانیان
۲۲	ژنیا نرسیسیان در نقش اسکار ده‌ساله
	لیلیت امیرخانیان
۲۴	ورزش
	آرمان در استپانیان
۲۶	سرگرمی

گوشه‌هایی از آن چه در صفحات ارمنی این شماره هویس آمده است

آزگ ارمنستان درباره شرایط زندگی در مدارس دینی ارمنی در هندوستان سخن گفت. آندرانیک ساریان نویسنده‌ای بود که برای طرح مسائل اجتماعی و حفظ میراث فرهنگی زادگاهش می‌نوشت. دغدغه‌هایی داشت که در همه نوشته‌هایش می‌توان رد آن‌ها را گرفت. دبستگی به ایران و زندگی ارمنه ایران یکی از این دغدغه‌ها بود.

نتایج انتخابات مجلس ملی ارمنستان حزب رئیس جمهور اکثریت مطلق کرسی‌های را خود اختصاص داد

روز ششم ماه مه (۱۷ اردیبهشت) انتخابات مجلس ملی ارمنستان برگزار شد. بنا بر نتایج رسمی انتخابات، پنج حزب و یک اتحاد حزبی توانسته‌اند با به دست آوردن بیش از پنج درصد آرا رای دهندگان، وارد پارلمان ۱۳۱ نفری کشور شوند: حزب هانراپتاکان (جمهوری خواه) ۴۴ درصد آرا، حزب بارگاواج هایاستان (ارمنستان مرفه) ۳۰ درصد آرا، هاگ (کنگره ملی ارمنی) ۷ درصد آرا، حزب ژارنگوتیون (میراث) نزدیک ۶ درصد آرا، حزب داشناکسوتیون نزدیک ۶ درصد آرا و اربانتس یرگیر (سرزمین قانونمند) پنج و نیم درصد آرا. همان‌طور که در شماره پیش گفتیم، بخشی از نمایندگان مجلس به شیوه اکثریتی و بخشی دیگر به شیوه تناسبی انتخاب می‌شوند. در شیوه اکثریتی نیز نامزدهای حزب جمهوری خواه توانستند بیشتر آرا را به خود اختصاص دهند. تعداد کرسی‌های هر یک از احزاب در مجلس ملی از این قرار است:

- حزب جمهوری خواه ۶۹ کرسی
- ارمنستان مرفه ۳۶ کرسی
- کنگره ملی ارمنی ۷ کرسی
- سرزمین قانونمند ۶ کرسی
- داشناکسوتیون ۶ کرسی
- میراث ۵ کرسی

از نظر تعداد کرسی بازنده اصلی داشناکسوتیون است که در مجلس کنونی فراکسیونی ۱۶ نفره دارد و در مجلس آتی تعداد کرسی‌هایش به ۶ تنزل یافته است. میراث و سرزمین قانونمند نیز هریک دو کرسی از دست داده‌اند. بر اساس نتیجه رسمی انتخابات، حزب رئیس

متوالی. در سال ۱۹۸۲ مجموعه قصه‌های ساریان در دو جلد منتشر می‌شود. پس‌زمینه این قصه‌ها هم زندگی در روستاهای ارمنی نشین چهارمحال است با شخصیت‌هایی زنده و منحصر به فرد. در ادبیات ارمنه ایران بیشتر شاعر داریم تا نثر نویس. ساریان از معدود قصه‌نویسان ادبیات ارمنی-ایرانی است و علاوه بر مجموعه دو جلدی یادشده رمانی نیز به نام *بیر/ارمنی* نوشته است. اما مهم‌ترین کار او شاید همان *خاطره-رمان در گذرگاه‌های تاریک* باشد. داستان کودکانی که هنوز به سن بلوغ نرسیده از خانواده‌هایشان جدا می‌شوند و در هندوستان در شرایط سختی زندگی می‌گذرانند. این کودکان نسلی هستند که بعدها در شرکت نفت استخدام می‌شوند و هریک به نوعی نقشی در زندگی اجتماعی جامعه ارمنه بازی می‌کنند.

ساریان در سال ۱۹۸۷ به آمریکا مهاجرت می‌کند و بیست و پنج سال آخر عمر خود را در شهر گلندل کالیفرنیا که مقصد مهاجران ارمنی-ایرانی است می‌گذراند. در آنجا هم با وجود کهولت سن فعال است و در مطبوعات ارمنی قلم می‌زند. او تحولات جامعه ارمنه ایران را به دقت دنبال می‌کند و از انتشار نشریه هویس استقبال کرد. ساریان مخالف پیوستن خلیفه‌گری‌های ارمنه ایران به کلیسای ارمنی حوزه سیلیسی بود و در نامه‌ای به هویس به صراحت از دیدگاه خود سخن گفت. او حتی یک سال پیش از درگذشتش، در نامه‌ای به روزنامه

آندرانیک ساریان، تاریخ‌نگار ارمنه چهارمحال، در گلندل درگذشت

اسفندماه سال گذشته، آندرانیک ساریان، نویسنده ارمنی-ایرانی، در سن ۹۸ سالگی، در گلندل لس آنجلس با زندگی وداع گفت. گلندل و اسپین توفق‌گاه زندگی یریار آندرانیک ساریان بود. او در روستای سینگان استان چهارمحال و بختیاری به دنیا آمد و در کودکی، همراه گروهی از همسالانش برای تحصیل به کلکته هندوستان رفت. سال‌های تحصیل در هندوستان برای او و همقطارانش سال‌های سختی بودند. ساریان شرایط این دوره از زندگی‌اش را در کتاب *در گذرگاه‌های تاریک* به تصویر کشیده است. در سال ۱۹۳۶ ساریان به ایران باز می‌گردد و در شرکت نفت استخدام می‌شود. او در آبادان نقش فعالی در زندگی اجتماعی و فرهنگی ارمنه بازی می‌کند. در سال ۱۹۴۷ عضو کمیته ساماندهی بازگشت ارمنه ایران به ارمنستان (نزگافت) است. در سال‌های دهه ۱۹۶۰ هفت سال نشریه انگلیسی‌زبان شرکت نفت را اداره می‌کند. در همین دوره ساریان نوشتن در مطبوعات ارمنی ایران را شروع می‌کند و در بسیاری از آن‌ها قلم می‌زند.

ساریان دغدغه ثبت شیوه زیست و تاریخ زادگاه خود را داشت. در سال ۱۹۸۱ کتاب *تاریخ/استان چهارمحال* را منتشر می‌کند. کتابی منحصر به فرد درباره زندگی ارمنه این منطقه در طی سده‌های

معرفی کتاب

ماجرای خواندنی دستیابی اتحاد جماهیر شوروی
به بمب هسته ای در رمان تاریخی

رزیدنت

سرویس‌های جاسوسی شوروی در آلمان، انگلستان و بویژه ایالات متحده‌ی آمریکا در دهه‌های ۳۰ و ۴۰ قرن بیستم آشنا می‌شود. رزیدنت در سال ۲۰۰۴ و بر اساس اسناد فاش‌شده‌ی سرویس امنیتی اتحاد جماهیر شوروی به تحریر درآمده و در ارمنستان چاپ شده است.

سید حسین طباطبایی مترجم کتاب در حال حاضر به عنوان وابسته فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی ایران در مسکو به سر می‌برد و ترجمه کتاب حاضر، حاصل ماموریت وی به ارمنستان و حضور در آن کشور می‌باشد.

رزیدنت رمان جذاب و پرکششی است که در قالبی داستانی و کاملاً مستند، به شرح زندگی و فعالیت‌های یکی از نامدارترین جاسوسان قرن می‌پردازد و نویسنده در پرداخت ماجراهای تاریخی و مستند آن به قدری حرفه‌ای عمل کرده است که کمتر خواننده‌ای است که مطالعه کتاب را پیش از به پایان رساندن آن رها کند.

رمان تاریخی رزیدنت اثر آشوت آقابابیان ارمنی که شرح ماجرای جذاب و پرکشش دستیابی روسیه شوروی به اسرار هسته‌ای ایالات متحده آمریکا است، با ترجمه سید حسین طباطبایی و توسط نشر ثالث به بازار کتاب ایران راه یافت.

این کتاب که در نمایشگاه بین‌المللی کتاب امسال عرضه خواهد شد، داستان زندگی هایک هوآکیمیان دانشمند و جاسوس افسانه‌ای ارمنی تبار شوروی است که پس از جذب به کاگ ب، ماموریت‌های حساس و پرماجرای در آلمان و ایالات متحده آمریکا داشته و به ویژه در انتقال دانش هسته‌ای آمریکایی‌ها به مسکو و مشارکت جدی در پروژه فوق‌سری ساخت نخستین سلاح هسته‌ای روسیه شوروی، همراه با دانشمندان بزرگ شوروی، به عنوان شکل‌دهنده یکی از بزرگ‌ترین جاسوسی‌های تاریخ، نقش آفرینی مهم و اثرگذاری داشته است.

علاوه بر این در این کتاب خواننده با وقایع پرنشیب و فراز اتحاد جماهیر شوروی اعم از تصفیه‌های خونین استالین و فعالیت‌های

جمهور سرژ سرکیسیان اکثریت مطلق کرسی‌ها را به دست آورده است و بنابراین برای تشکیل دولت دیگر نیازی به شریک ائتلافی نخواهد داشت. گفتنی است که در حال حاضر ائتلافی مرکب از حزب رئیس‌جمهور، حزب ارمنستان مرفه و حزب سرزمین قانونمند کشور را اداره می‌کند.

مخالفان دولت به شدت به نتایج اعلام شده اعتراض کرده‌اند. آن‌ها از تقلبات گسترده صحبت می‌کنند و هر یک به زبانی دولت را متهم به نقض قانون انتخاباتی می‌کنند. هراند مارکاریان، نماینده دانشکوتیون می‌گوید در این انتخابات پول پیروز شد. لئون تر پطروسیان معتقد است که در ارمنستان هر انتخابات از انتخابات قبلی بدتر است. مخالفان برای پیگیری تقلبات انجام شده در حوزه‌های مختلف، ستاد مشترکی تشکیل داده‌اند. مجلس در تاریخ ۲۴ مه رسماً کار خود را شروع می‌کند.

آینده نامشخص

بازار سرپوشیده ایروان

بازار سرپوشیده ایروان واقع در خیابان ماشتوتس (پروسپکت سابق) با ورودی زیبا و فضای داخلی منحصر به فردش یکی از بناهای دیدنی ایروان است. اخیراً بازار بسته شده است و داخل آن عملیات ساختمانی در دست انجام است. ظاهراً بنا مالک خصوصی دارد، اما شهردار ایروان به شهروندانی که نگران تخریب بازار سرپوشیده هستند اطمینان داده است که تنها عملیات مرمت انجام می‌شود و بنا آسیبی نخواهد دید. کماکان به دلیل اظهارات متناقض مسئولان امور نگرانی‌ها به جای خود باقی است.

بازار سرپوشیده ایروان شصت سال پیش، در ۲۸ آوریل ۱۹۵۲ افتتاح شد. معمار آن گریگور آقابابیان است. آقابابیان در سال ۱۹۱۱ در آلكساندراپول متولد شد، در دهه ۱۹۵۰ میلادی دبیر انجمن معماران ارمنستان و معمار ارشد شهر ایروان بود و در سال ۱۹۷۷ از دنیا رفت. از آثار دیگر او می‌توان پل هرازدان، بنای موزه تومانیان و ساختمان مدرسه چارنتس در ایروان را نام برد.

دیدار جاثلیق آرام اول، پیشوای کلیسای ارمنی (حوزه سیلیسی) از ایران

رمز و نقطه وحدت پیروان ادیان الهی است. وی افزود: این وظیفه رهبران دینی است که در کنار هم مردم را به خدا پرستی و اعتقاد به مصلح جهانی دعوت کنند.

رئیس جمهور اضافه کرد: باید کارهای زیادی با کمک هم در جهان صورت گیرد که ریشه های جنگ، اشغالگری، تجاوز، تبعیض و فقر کنده شوند.

رئیس جمهور در ادامه به جنگ و درگیری و کشتار و قتل عام مردم جهان توسط قدرت های زورگو در قرن بیستم اشاره کرد و گفت: اگر متدینین در جهان در کنار هم باشند می توانند در جلوگیری از بسیاری از فجایع موجود نقش سازنده ای ایفا کنند.

رهبر کلیسای ارتدوکس ارمنه حوزه سیلیسی، نیز در این دیدار با ابراز خرسندی از زندگی مسالمت آمیز همه اقوام و گروه های مذهبی از جمله جامعه ارمنه و مسلمانان در ایران گفت: زندگی جامعه ارمنه ایرانی و ملت ایران ریشه ای کهن و دیرینه دارد و آن ها سال ها است با دوستی و برادری در کنار هم زندگی می کنند.

وی با بیان این که اندیشه ها و تفکرات دکتر احمدی نژاد در مسائل مختلف را همواره پیگیری و دنبال می کند، گفت: برخلاف ادعاهای برخی که همواره ایران را مورد انتقاد قرار می دهند، ما بدون استثناء مدافع واقعی جمهوری اسلامی ایران هستیم.

ادای احترام پیشوای دینی ارمنه جهان به مقام شامخ امام راحل

خبرگزاری فارس: پیشوای دینی ارمنه جهان با حضور در مرقد مطهر امام خمینی (ره) به مقام شامخ بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران ادای احترام کرد.

به گزارش خبرگزاری فارس از جنوب استان تهران، «جاثلیق آرام اول» پیشوای دینی ارمنه جهان و هیأت همراهش با حضور در مرقد مطهر امام خمینی (ره) به مقام شامخ معمار کبیر انقلاب اسلامی ادای احترام کردند.

پیشوای دینی ارمنه جهان در حوزه سیلیسی کشور لبنان به همراه شورای خلیفه گری ارمنه تهران و اصفهان با نثار تاج گل، یاد و خاطره پیر جماران را گرامی داشتند.

شرکت کنندگان در این مراسم با زندگی، مبارزات و اندیشه های امام خمینی (ره) آشنا شدند.

دینی ارمنه جهان است. جاثلیق آرام اول در سال ۱۹۴۷ میلادی در بیروت پایتخت لبنان متولد شد و در چارچوب فعالیت های روابط بین کلیسایی به عنوان رئیس شورای جهانی کلیساها در نقاط مختلف جهان سخنرانی های علمی داشته است.

رئیس جمهور در دیدار رهبر کلیسای ارتدوکس ارمنه حوزه سیلیسی: اعتقاد به مصلح جهانی، رمز وحدت ادیان الهی است

گروه سیاسی - رئیس جمهور با بیان این که همه اقوام از جمله ارمنه در ایران در کمال برادری با هم زندگی می کنند، گفت: در ایران همه ادیان و اقوام در غم و شادی یکدیگر شریک بوده و همان گونه که در دفاع مقدس با هم بودند، اکنون نیز برای پیشرفت و سازندگی کشورشان تلاش می کنند.

دکتر محمود احمدی نژاد دیروز در دیدار با جاثلیق آرام اول کشیشیان، رهبر کلیسای ارتدوکس ارمنه حوزه سیلیسی، با اشاره به این که دعوای و مشکلات بشریت از بی دینی است، تصریح کرد: وقتی رهبران دینی مردم را به خداپرستی دعوت کرده اند در دنیا شاهد جنگ، درگیری و کینه نبوده ایم.

رئیس جمهور در تشریح حقیقت دین خاطر نشان کرد: همه پیامبران الهی از نور واحد و یک حقیقت هستند، چرا که پیام شان یکی بوده و همه یک دین را عرضه داشته اند و همه نیز به دنبال سعادت بشر بوده اند.

دکتر احمدی نژاد در ادامه با اشاره به این که همه جهانیان، از وضع موجود دنیا ناراضی بوده و منتظر مصلح جهانی هستند، تأکید کرد: اسلام و مسیحیت اعتقاد دارند روزی مصلح جهانی خواهد آمد و این

روز دوشنبه ۱۸ اردیبهشت جاثلیق آرام اول، پیشوای دینی کلیسای ارمنی (حوزه سیلیسی، مستقر در شهر آنتلیاس لبنان) وارد تهران شد و مورد استقبال سران جامعه ارمنه کشور قرار گرفت. در نخستین روزهای دیدار خود از ایران، جاثلیق آرام اول با حضور در مرقد امام به بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران ادای احترام و با رئیس جمهور احمدی نژاد دیدار کرد. آنچه می خوانید نمونه هایی است از انعکاس این دیدار در رسانه های کشور.

پیشوای دینی ارمنه جهان در حوزه سیلیسی:

ارمنه در ایران زندگی مسالمت آمیزی با مسلمانان دارند

پیشوای دینی ارمنه جهان در حوزه عالییه سیلیسی گفت: ایران کشوری است که عدالت را در نظر می گیرد و به همین دلیل ارمنه صدها سال است که زندگی مسالمت آمیزی در کنار مسلمانان این کشور دارند.

به گزارش خبرنگار اجتماعی ایرنا، جاثلیق آرام اول روز دوشنبه در مراسم عشاء ربانی در کلیسای سرکیس مقدس در تهران طی سخنانی ایران را تنها کشوری در منطقه خاورمیانه دانست که عدالت را برقرار کرده است.

بر اساس این گزارش، جاثلیق آرام اول پیشوای دینی ارمنه جهان حوزه عالییه سیلیسی، برای شرکت در پنجمین دور گفت و گوی تمدن ها به دعوت سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی که قرار است ۲۵ و ۲۶ اردیبهشت ماه در تهران برگزار شود، به ایران سفر کرده است.

حضور در مرقد مطهر امام خمینی (ره) و دیدار با علمای حوزه علمیه قم از جمله برنامه های پیشوای

نامه های کمیسیون ضد نژادپرستی استانبول به رهبران دینی ارمنیان

کمیسیون ضد نژادپرستی و تبعیض وابسته به سازمان حقوق بشر در استانبول در حین برگزاری مراسم روز ۲۴ آوریل، دو نامه به زبان ترکی منتشر کرد که خطاب به جاثلیق آرام اول، رهبر دینی حوزه کیلیکیا، و جاثلیق گارگین دوم، رهبر دینی ارمنیان جهان، نوشته شده است.

متن نامه ها چنین است:

عالی جناب گارگین دوم

رهبر دینی ارمنیان جهان

مسند مطهر اجمیادزین مقدس، جمهوری ارمنستان

عالی جناب!

امروز، ۲۴ آوریل سال ۲۰۱۲ میلادی، نود و هفتمین سالگرد دستگیری اندیشوران ارمنی استانبول است. ما با این نامه خطاب به مسند مطهر شما عالی جناب، که نماینده روحانی ارمنیان جهان است، اعلام می‌کنیم که در برابر یاد و خاطره ارمنیان عثمانی که قربانی نسل‌کشی شده و جان و مال خود را از دست داده و امروز نیز آثار تاریخی آن‌ها در خاک میهن‌شان در خطر محو شدن قرار دارند، سر تعظیم و احترام فرود می‌آوریم. با این نامه همچنین اعلام می‌کنیم که از حقوق فرزندان و نوه‌های بازماندگان نسل‌کشی که در چهار گوشه جهان پراکنده شده‌اند دفاع خواهیم کرد. انکار نسل‌کشی در ترکیه نه تنها سیاست حکومتی است، بلکه اعتقادی است که در این ۹۷ سال بر اکثریت جامعه حاکم شده است.

با این نامه اعلام می‌کنیم که انکار جرمی که در سطح نسل‌کشی و بر ضد بشریت انجام شده نقض حقوق بشر است و این چیزی است که راه را برای تخلفات دیگر باز کرده و دشمنی و نفرت را عمیق‌تر می‌کند.

جناب عالی در سال ۲۰۰۶ به دعوت مشترک کلیسای قسطنطنیه و مقر دینی ارمنیان استانبول به استانبول آمده بودید. این دیدار در ترکیه به برخی اظهارات کینه‌توزانه نسبت به شخص شما و مسند مطهر شما انجامید، زیرا در مصاحبه‌ای که با مطبوعات داشتید گفته بودید «مسأله نسل‌کشی برای مردم ما نیاز به تحقیق ندارد، بلکه امری واقع است و فقط نیاز به شناسایی رسمی دارد».

این سخن شما بر اساس ماده ۳۰۱ قانون جزایی ترکیه، موجبات پیگیری قانونی را فراهم آورده بود. باید گفت ما از بدو صدور این ماده برای ابطال آن مبارزه می‌کنیم.

این نامه را به عنوان فعالان حقوق بشر ترکیه می‌نویسیم و با نظر شما که در آن مصاحبه اعلام کردید، کاملاً موافقیم. تحریک دشمنی و تنفر و تعقیب دادگاه‌های ترکیه را تهاجمی بر ضد حقوق بشر می‌دانیم.

در ۲۴ آوریل ۲۰۱۱ میلادی، زمانی که برای بزرگداشت یاد اندیشوران دستگیر شده در سال ۱۹۱۵ گرد آمده بودیم، در همان لحظه یک جوان ارمنی به نام سواگ شاهین بالکجه، سرباز وظیفه‌ای که در واحدهای ارتش ترکیه در استان باتمان خدمت می‌کرد، کشته شد. نهادهای مربوطه با توضیحات ضد و نقیض خود آن جنایت را صرفاً یک «حادثه» نامیدند. در حالی که اکنون نتایج بازرجویی‌ها و تحقیقات نشان می‌دهد که آن چه روی داد، یک جنایت بود.

مرگ سواگ بالکجه ثابت می‌کند که از سال ۱۹۱۵ به این سو، ارمنیان در ترکیه امنیت جانی ندارند و نسل‌کشی هنوز ادامه دارد و علت اصلی تداوم این نسل‌کشی، ۹۷ سال انکار است.

کشتاری که با دستگیری اندیشوران ارمنی در ۲۴ آوریل ۱۹۱۵ آغاز شد، ادامه یافت و آشوری‌ها و یونانی‌های آناتولی را نیز در بر گرفت.

با این نامه به شما و از طریق شما به همه فرزندان بازماندگان نسل‌کشی اعلام می‌کنیم که شرط اصلی شناسایی نسل‌کشی، برقراری عدالت است. همچنین بازگرداندن املاک و اموال غصب شده یا جبران آن نیز ضروری است.

عالی جناب آرام اول
رهبر دینی حوزه کیلیکیا
آنتیلیاس، لبنان

عالی جناب!

امروز، ۲۴ آوریل سال ۲۰۱۲ میلادی، نود و هفتمین سالگرد دستگیری اندیشوران ارمنی استانبول است. دستگیری‌های ۲۴ آوریل ۱۹۱۵ سرآغاز عملیاتی بود که به دنبال آن حوزه جاثلیق نشین کیلیکیا که سده‌های متمادی یکی از مراکز روحانی ارمنیان و نماینده هویت فرهنگی و اجتماعی آنان بوده است از سرزمین اجدادی خود اخراج و به آنتیلیاس تبعید شد. ما فعالان حقوق بشر در ترکیه با این نامه با اعتقاد راسخ اعلام می‌کنیم که مکان اجدادی آن حوزه جاثلیقی این سرزمین‌های تاریخی است.

همچنین اعلام می‌کنیم که در برابر یاد و خاطره ارمنیان عثمانی که قربانی نسل‌کشی شده و جان و مال خود را از دست داده و امروز نیز آثار تاریخی آن‌ها در خاک میهن‌شان در خطر محو شدن قرار دارند، سر تعظیم و احترام فرود می‌آوریم.

با این نامه همچنین اعلام می‌کنیم که از حقوق فرزندان و نوه‌های بازماندگان نسل‌کشی که در چهار گوشه جهان پراکنده شده‌اند دفاع خواهیم کرد.

ما با نامه مورخه ۳۱ اگوست ۲۰۱۱ شما، عالی جناب، که خطاب به نخست‌وزیر ترکیه برای درخواست بازگرداندن املاک وقفی غیراسلامی به صاحبان قانونی آنان نوشتید، موافق هستیم. در این نامه نوشته بودید: «حوزه جاثلیقی آنتیلیاس مالک همیشگی و قانونی کلیساها، بیمارستان‌ها، خانه سالمندان، یتیم‌خانه‌ها و قبرستان‌ها و دیگر املاک متعلق به ارمنیان و کلیسا است، که در دوران نسل‌کشی ارمنیان در ۱۹۱۵ از سوی دولت ترکیه مصادره شده بود».

چنان‌که نوشته بودید «ملت ارمنی مالک همیشگی و قانونی خانه‌ها، کارخانه‌ها و املاکی است که از اجداد خود به ارث برده است، اجدادی که قربانی نسل‌کشی از پیش طراحی شده دولت ترکیه عثمانی شدند».

در نامه خود مؤکداً نوشته بودید «ملت ارمنی هیچ‌گاه از درخواست خود مبنی بر اجرای عدالت از سوی ترکیه در مورد نسل‌کشی ارمنیان منصرف نخواهد شد و هرگز از طرح مطالبات برای برقراری حقوق انسانی خود، دست نخواهد کشید». در سخن خود خطاب به نخست‌وزیر نوشته بودید: «آقای نخست‌وزیر، اظهارات شما در خصوص تعهد به عدالت و حقوق بشر زمانی مستند خواهد بود که نسل‌کشی ارمنیان را به رسمیت بشناسید».

با این نامه به شما عالی جناب و همه ارمنیان جهان اعلام می‌کنیم که مطالبات شما مطابق حقوق اساسی بشر است.

در ۲۴ آوریل ۲۰۱۱ میلادی زمانی که برای بزرگداشت یاد اندیشوران دستگیر شده در سال ۱۹۱۵ گرد آمده بودیم، در همان لحظه یک جوان ارمنی به نام سواک شاهین بالکجه، سرباز و وظیفه‌ای که در واحدهای ارتش ترکیه در استان باتمان خدمت می‌کرد، کشته شد. نهادهای مربوطه با توضیحات ضدونقیض خود آن جنایت را صرفاً یک «حادثه» نامیدند. در حالی که اکنون نتایج بازرجویی‌ها و تحقیقات نشان می‌دهد که آن‌چه روی داد، یک جنایت بود.

مرگ سواک بالکجه ثابت می‌کند که از سال ۱۹۱۵ به این سو ارمنیان در ترکیه امنیت جانی ندارند و نسل‌کشی هنوز ادامه دارد و علت اصلی تداوم این نسل‌کشی، ۹۷ سال انکار است.

کشتاری که با دستگیری اندیشوران ارمنی در ۲۴ آوریل ۱۹۱۵ آغاز شد ادامه یافت و آشوری‌ها و یونانی‌های آناتولی را نیز در بر گرفت.

با این نامه به شما و از طریق شما به همه فرزندان بازماندگان نسل‌کشی اعلام می‌کنیم که شرط اصلی برای شناسایی نسل‌کشی، برقراری عدالت است. همچنین بازگرداندن املاک و اموال غصب شده یا جبران آن نیز ضروری است.

ترجمه: گارون سرکیسیان
منبع: yerkirmedia.am

ارامنه کی و چه طور به ایران آمدند؟

دوره پیش از شاه عباس صفوی

روبرت صافاریان

حرکت‌های بزرگ جمعیتی در گذشته بسیار بیش از امروز جنبه اجباری داشته است. آن‌ها را در دوره‌های تاریخی گوناگون یا به اسارت آورده‌اند یا به کوچ مجبورشان کرده‌اند.

آنچه درباره کمک ارمنستان به مادها و حضور فرماندهان نظامی ارمنی در ارتش هخامنشیان و همکاری‌های مشابه گفته می‌شود، در واقع رابطه یک قوم تابع در یک امپراتوری است با سران امپراتوری، و گاهی همکاری دو کشور (در سال‌هایی که ارمنستان مستقل بوده است).

در زمان اشکانیان رابطه از این هم نزدیک‌تر بوده است. در سال‌های ۶۶ تا ۴۲۸ میلادی شاخه‌ای از خاندان اشکانیان بر ارمنستان حکومت می‌کردند که ارمنی بودند. این همکاری‌ها و ارتباطات در عین حال که گواهی است بر نزدیکی فرهنگی دو قوم و می‌تواند زمینه‌ساز تفاهم متقابل آن‌ها در زمان حاضر باشد (واژه قوم را در مورد ایران با اغماض به کار می‌برم. سرزمین ایران و امپراتوری‌هایی که در دوره‌های تاریخی مختلف بر آن حکومت کردند، مجموعه‌ای از اقوام گوناگون بوده‌اند)، اما با الگوی حضور یک اقلیت دینی - قومی یا ملی در یک کشور تفاوت اساسی دارد و نمی‌تواند آغاز این حضور دانسته شود.

اما به هر رو، نخستین گروه‌های مردمان ارمنی که در مناطق درونی ایران به شکل جوامع کوچک در میان دیگر ایرانیان می‌زیسته‌اند، چه زمانی شکل گرفته‌اند؟

گفته می‌شود که از زمان داریوش هخامنشی ارمنه در ایران می‌زیسته‌اند، اما این‌ها بیشتر واسال‌هایی بوده‌اند (زمین‌داران بزرگ) که برای انجام وظایف‌شان نسبت به شاه شاهان به ایران می‌آمدند.

شاه آرشاور در دوره پیش از اسلامی شدن ایران در سده سوم میلادی، و شاهپور دوم در سده چهارم میلادی در پی لشکرکشی به ارمنستان در سال‌های ۳۶۸-۳۷۰ چند صد هزار ارمنی را به ایران آورده و در خوزستان و مناطق جنوب غربی ایران کنونی اسکان داده‌اند. بعد از ورود اعراب به ایران، این ارمنه هم همراه باقی مردم به اسلام گرویده‌اند.

دور جدید مهاجرت‌های اجباری ارمنه به ایران در زمان حمله سلجوقیان رخ داده است. در حمله سلجوقیان به ارمنستان در سال ۱۰۴۸ به نوشته اورهایتسی (مورخ ارمنی) یک صد و پنجاه هزار نفر را از دم تیغ گذرانده و همین تعداد را به زور

ساسانیان نیز که ارمنستان ساتراپ‌نشین ایران بوده وجود داشته است و در بسیاری از دوره‌های دیگر (ساتراپ‌ها حاکمانی بودند که از طرف حکومت ساسانی برای اداره ارمنستان تعیین می‌شدند).

از سوی دیگر در برخی دوره‌های کوتاه، مانند دوره تیگران بزرگ (پادشاه ارمنستان از سال ۹۵ پیش از میلاد مسیح تا سال ۵۵ میلادی) بخش‌های قابل توجهی از آذربایجان ایران امروز جزو قلمرو او بوده‌اند، که از دریا تا دریا، یعنی از دریای مازندران تا دریای مدیترانه، گسترده بوده است. بسیاری از مناطق پیرامون دریاچه اورمیه از زمان‌های دور ارمنی‌نشین بوده‌اند و ارمنه این مناطق به یک معنا هرگز به ایران نیامده‌اند، همان جا بوده‌اند، منتها آن‌جا زمانی ارمنستان بوده است و امروز ایران.

اما درباره ارمنه‌ای که در مناطق دیگر ایران (غیر از آذربایجان غربی امروز) سکونت داشته‌اند، چه می‌توان گفت؟ آن‌ها از ابتدا آن‌جا نبوده‌اند، اما خود نیز نیامده‌اند، آن‌ها را آورده‌اند و به این معنا لفظ «آمدن» درباره آن‌ها نیز نادرست است.

معمولاً نخستین سال‌های سده هفدهم میلادی را تاریخ ورود ارمنه به ایران می‌دانند، یعنی زمانی که شاه‌عباس گروه کثیری از ارمنیان را از شهر جلفا واقع در کرانه رود ارس به مناطق مرکزی ایران کوچاند. اما واقعیت این است که حضور ارمنیان در سرزمین‌هایی که درون مرزهای ایران امروزی جا می‌گیرند پیشینه‌ای دیرینه‌تر دارد.

در پس این پرسش که «ارمنه کی به ایران آمدند» دو فرض نادرست وجود دارد.

نخست این که گویی مرزهای کنونی ایران و ارمنستان همیشه همین بوده که امروز هست و ارمنه از آن سوی مرز به این سو آمده‌اند و در ایران سکونت گزیده‌اند.

دوم این که گویی در گذشته نیز مهاجرت مانند امروز با تصمیم شخصی و داوطلبانه صورت می‌گرفته است.

درباره فرض نخست باید گفت که در زمان هخامنشیان، ارمنستان جزئی از امپراتوری بزرگ ایران بوده است و به این معنا، همه ارمنه، ارمنه ایران به حساب می‌آمده‌اند. این وضعیت در دوره

تقدیم هدایا از طرف نمایندگان ارمنستان به داریوش اول
نقش برجسته حجاری شده بر دیوار شرقی پلکان کاخ آپادانا، تخت جمشید
در این دوره تاریخی رابطه ارمنه با ایران رابطه دو دولت است و
الگوی اقلیت قومی هنوز شکل نگرفته است

سلطانیه از جمله مناطقی از ایران است که ارامنه قبل از کوچ اجباری از ارمنستان توسط شاه عباس صفوی، در آن می‌زیستند

به ایران رانده‌اند [تاریخ مختصر جامعه ارمنی در ایران، ادیک باغداساریان (به زبان ارمنی)، تهران، ۱۳۸۰، ناشر: مؤلف].

علاوه بر این، بعد از فروپاشی دولت مستقل ارمنی در سده یازدهم میلادی، مناطق ارمنی نشین ماکو، سلماس، خوی، اورمیه و قره‌باغ داخل مرزهای حکومت ایران جای می‌گیرند.

از میان شاهان سلجوقی، ملک شاه (۱۰۷۲-۱۰۹۲) نسبت به ارامنه خوش رفتاری کرده است و اورهایتسی به نیت نیک او نسبت به ارامنه اشاره کرده است.

به نوشته گاندزاکتسی، در زمان مغول‌ها نیز در سال‌های ۱۲۳۷-۱۲۳۸ تعداد کثیری از ارامنه به اسارت به ایران آورده شده‌اند. همین طور، به نوشته سرکیس گریچ، در سال‌های ۱۳۴۰ میلادی.

در سده سیزدهم میلادی شاهد مهاجرت‌های دواطلبانه هم هستیم. با تغییر مسیر راه‌های بین‌المللی و عبور آن‌ها از تبریز، گروهی از تجار و صنعتکاران ارمنی از موطن خود به این شهرها می‌آیند. مارکوپولو در سفرنامه خود، از بین مسیحیان تبریز اول از همه از ارامنه نام می‌برد (او در سال ۱۲۷۰ در تبریز بوده است). جهانگرد اسپانیایی کلاویخو که در سال ۱۴۰۵ در خوی بوده نوشته است که اکثریت ساکنان این شهر ارمنی بوده‌اند.

به نوشته مورخان و پژوهشگران، در سده‌های یازدهم تا پانزدهم میلادی سکونت‌گاه‌های ارامنه در شهرهای تبریز، سلطانیه، مراغه و رشت به وجود آمده بودند. به گواه منابع تاریخی در ایران همواره جوامع کوچک ارمنی وجود داشته‌اند، اما این‌ها پراکنده بودند، فاقد فرهنگ و ویژگی‌های قوم‌شناختی مشترک بودند، با هم ارتباط نداشتند و یک جامعه قومی واحد را تشکیل نمی‌دادند [جامعه ایرانیان ارمنی (۱۹۴۱-۱۹۷۹)، پهلوانیان، ایروان، ۱۹۸۹، به زبان ارمنی].

در سده دوازدهم میلادی با افزایش جمعیت ارامنه در آذربایجان شاهد تأسیس نخستین تشکیلات کلیسای ارمنی (تم یا خلیفه‌گری) در ایران هستیم. در آذربایجان دو خلیفه‌گری «زاروند و هر (خوی)» و «سلماس و پایتخت» تشکیل می‌شود.

به نوشته آندرانیک هوویان وجود شمار فراوانی کلیسا در نقاط مختلف آذربایجان مانند کلیسای تاتووس مقدس در ماکو (سده هفتم میلادی)، استپانوس مقدس در جلفای ارس (سده نهم میلادی)، سورپ سرکیس در خوی (سده دوازدهم میلادی)، موژامبار در تبریز (سده دوازدهم میلادی)، نشانه‌های حضور ارمنیان در این مناطق است [ارمنیان ایران، آندرانیک هوویان، انتشارات هرمس و مرکز گفت‌وگوی

تمدن‌ها، تهران، ۱۳۸۰].

به نوشته هوویان مدارکی دال بر حضور بازرگانان ارمنی مستقر در شیراز و شهرهای دیگر نیز وجود دارد. این بازرگانان از راه ایران با هندوستان تجارت داشتند. [هوویان، همان کتاب]

از ارامنه‌ای که به اسارت به ایران آورده می‌شدند، گروهی در راه کشته می‌شدند و گروهی دیگر می‌توانستند خود را به عنوان صنعتکار و بازرگان اثبات کنند و یک زندگی معمولی در پیش بگیرند [گرمایک، همان کتاب].

این که بیشتر ارامنه به اجبار به مناطق مرکزی ایران آورده می‌شدند پی‌آمدهای مهمی در خاطره جمعی آن‌ها داشته است. کسی که به اجبار به جایی برده شود بسیار دیر آن‌جا را از آن خود می‌داند.

در واقع بیشتر ارامنه ایران فرزندان اسیران و رانده‌شدگان به عنف هستند و این امر به یک عدم

تعلق ریشه‌دار در آن‌ها دامن می‌زند. در بحثی درباره مهاجرت ارامنه و این که چرا آسان دل می‌کنند (هرچند این روزها دیگران هم کم آسان دل نمی‌کنند)، دوستی می‌گفت دلیلش شاید همین باشد که به میل خود به این‌جا نیامده‌اند (البته آن‌ها به سرزمینی که پدرشان سده‌های پیشتر از آن‌جا رانده شده‌اند هم بر نمی‌گردند. و این نیز قابل بحث است که آیا این ضعف دل‌بستگی انسان به سرزمینی که سده‌های متوالی در آن زیسته، محصول همان جابه‌جایی اجباری نخستین است، یا در یکی دو سده اخیر تحت تأثیر ایدئولوژی ناسیونالیستی تکوین پیدا کرده است).

این پیشینه تاریخی نشان می‌دهد که آوردن ارامنه به اصفهان توسط شاه‌عباس صفوی کار بی‌سابقه‌ای نبوده است. الگوی کوچ اجباری پیش از او نیز بوده است، منتها جابه‌جایی‌های جمعیتی اجباری پیش از او گستردگی کمتری داشته و از آن‌ها مدارک بسیار کمتری به جا مانده است.

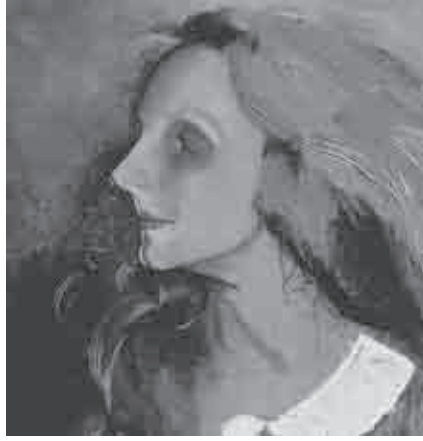

نقاشان معاصر ارمنی: فلیکس یقیازاریان

در سال ۱۹۴۷ در ایروان به دنیا آمد. در سال ۱۹۶۵ از هنرستان تلمزیان ایروان و در سال ۱۹۷۰ از انستیتوی هنرهای زیبا و نمایشی ایروان فارغ‌التحصیل شد. از همین زمان مشارکت فعالی در نمایشگاه‌های گروهی در سطح کشور، جمهوری‌های شوروی و بین‌المللی داشته است. در سال‌های دهه ۱۹۸۰ طراح هنری اصلی تأثیر مجلسی ایروان بوده و از سال ۱۹۸۳ بیست و یک نمایشگاه در کشورهای مختلف برگزار کرده است. آثار او در موزه ملی ارمنستان (ایروان)، بنیاد هنر مسکو، مجموعه خصوصی توروس یرانوسیان در ایالات متحده و همین طور مجموعه خصوصی مارگریت تاچر نگاهداری می‌شوند.

داستانی از هوهانس تومانیان نویسنده و شاعر شهیر ارمنی

هوهانس تومانیان، شاعر، داستان‌نویس و شخصیتی پر آوازه در فعالیت‌های اجتماعی بود. او در سال ۱۸۶۹ میلادی در استان لوری در شمال ارمنستان امروزی به دنیا آمد. این شاعر و نویسنده را می‌توان یک چهره انقلابی هم شمرد زیرا در دوران سلطه روسیه تزاری بر ارمنستان، سال‌ها با نوشته‌ها و فعالیت‌های انقلابی‌اش عرصه را برای پلیس مخوف روسیه تزاری تنگ نموده بود و بدین سبب بارها در روسیه زندانی گردید. او یکی از چهره‌های برجسته و معروف و محبوب در سازمان‌دهی و اسکان آواره‌گان گریخته از ارمنستان غربی بود که در سال ۱۹۱۵ از قتل عام ترک‌های عثمانی گریخته بودند.

داستان‌ها و شعرهای هوهانس تومانیان اکثراً از زندگی ساده مردم حکایت دارد و در عین حال جنبه آموزشی نیز دارد. نوشته‌های تومانیان در کتاب‌های درسی ارامنه منعکس و تدریس می‌شود. این داستان توسط یکی از دوستانم از لابه‌لای کتاب‌های تومانیان خارج شده و با علم به این که من به شکار و طبیعت علاقه دارم برایم ارسال شده بود. پس از خواندن آن دریافتم که این داستان اعتراض به شکار بی‌رویه و از بین بردن حیات وحش است، و با توجه به این که در سال ۱۹۰۹ میلادی یعنی در زمانی نوشته شده که کتاب‌ها و روزنامه‌ها تنها وسیله بیان و اشاعه افکار نویسندگان بودند، بسیار ارزنده است. نویسنده با این حکایت، خوانندگان و مخصوصاً جوانان را به حیوان دوستی ترغیب نموده و زشتی شکار حیوان ماده و بچه‌ی آن را به قلم می‌آورد.

این‌ها همه دلایلی بود که من را بر آن داشت آن را به زبان فارسی ترجمه کنم. باید توجه داشت که چنان‌چه در بعضی از جملات فصاحت زبان فارسی رعایت نگردیده و یا جملات نامأنوس به نظر می‌رسند، دلیلش حفظ روش و سبک نویسنده است که سعی نموده‌ام حتی‌المکان دخل و تصرفی در آن نداشته باشم و اصالت سبک نوشته را حفظ نمایم.

لئون آهارونیان

شکار گوزن

اطراف شکارگاه بیتوته می‌کردیم. برای این منظور به مزرعه هواکیم می‌رفتیم که مزرعه‌اش نزدیک شکارگاه بود و از آن‌جا می‌توانستیم صبح‌سحر سر شکارها برسیم. من بودم و هوسپ شکارچی و یک پسر بچه توپره‌کش از ده‌مان.

با شوق و ذوق توأم با بی‌رحمی - که هنگام رفتن به شکار به انسان دست می‌دهد - در حرکت بودیم و از شکار صحبت می‌کردیم.

هوسپ شکارچی می‌گفت: شکار مانند یک شانس و اقبال است که یکبار در جلوی چشمان‌تان ظاهر می‌شود و در یک لحظه هم ناپدید می‌شود. دیدن آن برای آدم ناشی آسان نیست و اگر هم ببیند، دست‌پاچه می‌شود و می‌لرزد

اواسط شهریورماه بود. هوسپ، شکارچی ده‌مان، که به نام شکارچی هوسپ معروف بود مرا به شکار گوزن در یکی از دره‌های جنگلی نزدیک ده‌مان دعوت کرد.

وضع شکارگاه طوری بود که گوزن‌ها صبح‌سحر از جنگل به طرف پایین دره سرازیر می‌شدند و پس از چریدن در دامنه‌ی تپه‌های خارج از جنگل و سیراب شدن از آب چشمه‌های اطراف چراگاه، هنگام طلوع آفتاب به طرف جنگل برمی‌گشتند و خود را در لابه‌لای درختان مخفی می‌نمودند.

برای موفقیت در شکار می‌بایست شبی را در

و شکار را فراری می‌دهد. شکارچی باید تا چشمش به شکار افتاد تفنگ را روی شانه بیاورد و ماشه را بکشد. در غیر این صورت تا چشم به هم بزنی شکار کوه را رد کرده و ناپدید می‌شود. پرسیدم استاد هوسپ پس شما چه‌گونه دنبال شکار می‌روی؟ جواب داد: شکارچی خوب دنبال شکار نمی‌رود، او می‌داند چه وقت و در چه محل شکار یافت می‌شود، یک راست می‌رود بالای سر شکار. او باید باد را در نظر داشته باشد. شکارها چنان شامه تیزی دارند که بوی شکارچی را از طریق باد حس می‌کنند. گرفتن باد شکارچی و فرار و گم شدن شکار، همه در یک آن صورت می‌گیرد. با همین صحبت‌ها بالاخره پاسی از شب رفته رسیدیم به مزرعه هواکیم. پیرمرد داخل کلبه‌اش هیزم جمع کرده بود و آتش را روشن کرده بود و تکیه به دیوار، در کنار آتش لمیده بود.

شب به خیر بابا هواکیم.

شب شماها هم به خیر. خوش آمدید. چه مهمانان عزیزی. من تنهایی دلم گرفته بود و آرزو می‌کردم هم صحبتی داشته باشم، خدا شماها را به من رساند.

بابا هواکیم این کلمات را با احساسات خاصی با صدای بلند بیان می‌کرد.

بگو که شکارها را دیده‌ای یا خیر.

هوسپ شکارچی بصیرانه از بابا هواکیم سؤال کرد.

پسر جان یک گوزن نر بی صاحب هر شب می‌آید حساب لوبیا‌های مرا می‌رسد و دیگر برایم لوبیا باقی نگذاشته. نه تفنگ دارم نه سگ. گوزن نگو، بگو یک کوه. شاخ‌هاش مثل یک درخت کاج روی سرش است.

خوب این یکی هیچ، بگو ببینم صدای گوزن نر را شنیده‌ای؟

پسر جان چه بگویم خواب را برایم حرام کرده‌اند. دی شب روی همین تپه‌ی بالایی چنان نعره می‌کشیدند که زمین از صداشان می‌لرزید. هوسپ شکارچی فریاد زد: «ای خدای زمین و آب... هی».

بابا هواکیم روی زمین برای ما جای خوابی با علف‌های خشک مهیا کرد و خودش هم باز تکیه به دیوار زد و کنار آتش لمید.

او گفت: بچه‌ها، وقتی خوب فکر می‌کنم یقین می‌کنم که انسان بی‌رحم‌ترین موجود روی زمین است.

چرا بابا هواکیم؟

کدام را بگویم؟ همین شماها تفنگ در دست‌هاتان دنبال شکارها افتاده‌اید. همگی از این عمل لذت می‌بریم. فکر و خواسته ما فقط این

است که یک گوزن را بکشیم و خیلی ساده بگویم چیزی نیست، می‌کشیم و گوشش را می‌خوریم. آخر آن حیوان هم مانند ما نفس می‌کشد. گوزنی که نیمه‌شب فریاد می‌کشد و ماده خود را صدا می‌کند معلوم است آن ماده‌گوزن عشق و امید اوست.

هوسپ شکارچی با خنده بلند بیان کرد:

بگذار صدایش در بیاید عشق و امید را نشانش خواهم داد.

نه این گناه بزرگی ست... بزرگ.

بابا هواکیم با تکان دادن سرش با صدای بلند گفت: بچه‌ها حالا که صحبت از گوزن شده برای شما حکایتی تعریف می‌کنم.

همه یک صدا گفتند: بابا هواکیم تعریف کن.

سال‌ها پیش که در کوه بودم خبر دادند که نوهام مریض شده و می‌خواهد مرا ببیند.

می‌بایست به ده می‌رفتم. بلند شدم و به طرف منزل‌شان حرکت کردم. در بین راه به بی‌راهه زدم به امید این که ممکن است شکاری پیش بیاید. در

راه ناگهان یک صدای خشخاش و خش نظرم را جلب کرد و دیدم که برگ‌های درختان تکان می‌خورند.

اول فکر کردم ممکن است قرقاول باشد، اما دیدم این صدا و حرکات نمی‌تواند کار پرنده باشد،

حتما یک چرنده است. سنگ کوچکی را به سوی آن درختی که برگ‌هاش تکان می‌خورد پرتاب

کردم، ناگهان دیدم سر یک بچه‌مرال با گوش‌های تیز از میان برگ‌ها پیدا شد و به من خیره شد.

بعد فوراً برگشت و از میان درختان راهی را برای خود باز کرد تا فرار کند. تفنگم را فوراً روی شانه

آوردم و درست همان جایی که برگ‌های درخت تکان می‌خورد نشانه رفتم و ماشه تفنگ را

کشیدم. ناگهان صدای آه و ناله حیوان بلند شد. ناله‌اش درست مانند بچه انسان در حال مرگ بود.

از شکارچی‌های کهنه کار و استاد شنیده بودم که مادر بچه شکار در هر کجا که باشد به سراغ بچه‌اش خواهد آمد. پشت یک درخت سر راه

کمین کردم. بعد از مدتی یک دفعه دیدم یک ماده گوزن آمد و... چه‌گونه آمد... من او را دیدم ولی

شما هرگز آن صحنه را نبینید.

مادری که گلوله تفنگ به طرف بچه‌اش شلیک شده بود سر رسید و با بدن خون‌آلود و بی‌جان بچه‌اش روبه‌رو شد. پوزه‌اش را دراز کرده بود و جای زخم بچه‌اش را می‌لیسید. فقط توانستم

تفنگم را بردارم و از آن محل دور شوم.

به خانه رسیدم و دیدم نوهام در وضع سختی به سر می‌برد. او با روحش در جدال بود. بچه‌ها،

آن روز گذشت، ولی خدای آن روز شاهد است که آه و ناله‌های برآمده از سینه‌ی نوهام درست

مانند ناله‌های آن بچه مرال بود. هر وقت چشمم را می‌بندم، حس می‌کنم درست در جایی هستم که آن بچه‌گوزن پشت برگ‌ها ایستاده بود. بالاخره بچه مرد. مادرش افتاد روی بدن بی‌جان بچه‌اش و شیون می‌کرد. گفتم خدای بزرگ چه فرقی است بین ما انسان‌ها و آن حیوان کوهی. هیچ... قلب‌های همه موجودات قلب است و دردهای همه درد.

لحظه‌ای تحت تأثیر حکایت بابا هواکیم همه سکوت کرده بودیم.

توبره‌کش قازار، سکوت را شکست و گفت: بابا هواکیم مگر نه این که می‌گویند گوزن‌ها هم صاحب دارند؟

البته. حالا گوش بده. شکارچی پیروم، در شکار سرآمد تمام شکارچی‌ها بود. گلوله او در تمام عمرش به زمین نخورده بود. یک بار گوزنی

را زخمی می‌کند و دنبال شکار زخمی می‌رود و می‌رسد به یک صخره بزرگ که زیر آن پناهگاه بود. حیوان در آن جا به زانو در می‌آید. شکارچی

پیروم تفنگش را به شانه می‌برد که شلیک کند. در همین وقت ناگهان از درون صخره‌ی بزرگ،

دری باز می‌شود و عروس زیبایی می‌آید. عروس زیبا می‌آید در مقابل شکارچی می‌ایستد و فریاد می‌زند: ای مرد ناهق، چرا این حیوان بی‌گناه را

تعقیب می‌کنی؟ او در حق تو چه کرده. ای طماع، «هرگز سیر نشوی تو»! سیری نداری در این

دنیای پر برکت و نعمت. الهی لوله تفنگت از خون پر شود و گلوله‌ات خمیر گردد و آن بازویی که

تفنگ را گرفته خشک شود.

شکارچی پیروم آدم عاقلی بود. فهمید که او صاحب آن شکار است. تفنگش را انداخت روی شاخه درخت و همان دم شاخه درخت مانند

چیزی که نفرین شده باشد خشک می‌شود.

بابا هواکیم این است که می‌گویند شکارچی‌گری نفرین شده است؟

البته که نفرین شده است. هم شکارچی‌گری و هم صیادی هر دو نفرین شده‌اند.

مثال قدیمی است که گفته‌اند شکم شکارچی و صیادان سیری ندارد.

کرم^۲ هم شکارچی را نفرین کرده. او گفته است که دیده یک ماده گوزن تیرخورده با زخم سوزانش به دنبال بچه‌اش راه می‌رفته و دیده که

چه‌طور آن حیوان ناله‌کنان در حال جان‌کندن بود و بچه‌اش هم حیران و سرگردان در کنارش ایستاده. در این جا کرم سازش را به دست می‌گیرد و آواز می‌خواند.

همه از بابا هواکیم خواهش کردیم آواز کرم را برای ما بخواند. پیرمرد صاحب مزرعه در آن

دره تاریک در کنار آتش با صدای پیرش دستش را گذاشت زیر گوشش و شروع کرد به آواز خواندن.

ای آقایان دیدم بهار سبز را
در آن کوه‌ها گریه می‌کرد یک مرال
بره زیبایش ایستاده حیران کنارش
در آن کوه‌ها گریه می‌کرد یک مرال
تیرخورده می‌رفت از این دنیای پوچ
در حالی که شکایت می‌کرد از بی‌رحمی‌های
انسان

ناله می‌کرد با زخم‌های خون‌آلود
در آن کوه گریه می‌کرد یک مرال
بگذار نخورد تیر تفنگ به آن حیوان حبیب
خدا
بگذار نگیرد تیر به گوشت آن شکار آسمان
دوست

کرم دردمند دید دریای خون را
در آن کوه‌ها گریه می‌کرد یک مرال

همه به خواب رفتند. من که به این نوع زندگی ناآشنا بودم هزاران صدای گوناگون به گوشم می‌خورد و تفکرات درهم در فکرم جریان داشت. وقتی برگ‌های درخت‌ها بر اثر نسیم شبانگاهی تکان می‌خورند فکر کردم باز گوزن‌ها آمده‌اند سراغ لوبیاهای بابا هواکیم. در تاریکی شب شب‌هایی به چشمم می‌خورد که تکان می‌خورند و این طرف و آن طرف می‌رفتند. بالاخره از کلبه خارج شدم و دم در آن ایستادم. به آسمان صاف و پرستاره نگاه می‌کردم. سرما تمام دره را فرا گرفته بود. باباهواکیم و دوستان دیگر همه در خواب بودند و خروپف آن‌ها در کلبه بلند بود.

ستاره سحری شروع به درخشیدن کرده بود و این بشارتی بود برای حرکت و رفتن به شکارگاه. رفقا را از خواب بیدار کردم و آن‌ها فوراً چارچ‌ها را پوشیدند و خود را آماده حرکت کردند.

نزدیکی‌های سپیده‌دم به دره جنگلی رسیدیم و در کومه‌های مناسب قرار گرفتیم. در مقابل چشمان من جنگلی با عمق زیاد و تاریک و غیر قابل عبور، قرار داشت. به تدریج تاریکی شب کم‌رنگ می‌شد و صخره‌های عظیم و بزرگ در مقابل چشمان خواب‌آلود ما ظاهر شدند.

آسمان شروع کرد به رنگ گرفتن و روشن شدن، و نسیم سحرگاهی شروع به وزیدن نمود و گلها را تکان می‌داد. علف‌ها به لرزش درآمدند و برگ‌های درختان با صدای سرسره‌آهنگی دلنواز سر دادند.

متعاقب آن، جنگل از خواب شبانگاهی بیدار شد. از درختی نزدیک به ما گنجشکی پرید و

از درختی دیگر گنجشک دیگر، و از زیر برگ درختی گنجشکی دیگر.

من بی‌اراده از کومه خود بیرون آمدم در حالی که حیرت‌زده منظره زیبا و سحرآمیز طلوع آفتاب و طبیعت را در آن لحظه فراموش نشدنی تماشا می‌کردم.

ناگهان یک صدا، صدای شکستن شاخه خشک درخت در نزدیکی ما از داخل جنگل آمد. نگاهم به طرف صدا معطوف شد. در حقیقت هنوز جنگل تاریک بود. چشمانم تشخیص نمی‌دادند آن‌جا چه بود ولی به طور واضح صدای پای را که با تانی در حرکت بود می‌شنیدم که با له کردن برگ‌های خشک پراکنده شده در سطح جنگل، پیش می‌آمد.

خشش... خشش... خشش... باز چیزی به چشم نمی‌خورد ولی صدای خشش و خشش و خشش ادامه داشت. صدا نزدیک‌تر می‌شد و باز هم نزدیک‌تر. آهان... او آمد. یک گوزن نر با شاخ‌های بزرگ. اولین بار در عمرم بود که گوزنی را در طبیعت آزاد می‌دیدم. او با رفتار و غرور و خونسردی خاصش همچون صاحب و فرمانروای تمام زیبایی‌های جنگل و طبیعت بود. هنوز نصف تنه او از تاریکی جنگل خارج نشده بود.

او گردن ستبر خود را بالا آورد و به طرف ما نظر افکند. زیباترین نگاهی بود که در عمرم دیده بودم. دستپاچه شدم، شرمگین شدم، و خواستم تفنگم را پنهان کنم. تا تکان خوردم او گردن قوماندش را به عقب برگرداند.

در همین لحظه بود که از صدای تیر شکارچی هوسپ سکوت جنگل را به هم زد، و سپس صدای درختان و برگ‌ها که به هم می‌خوردند به گوش رسید، و این گویای فرار گوزن بود. شکارچی هوسپ فریاد برآورد ای خانه‌ات خراب نشود و از کومه بیرون پرید و فوراً خود را به بالای تپه روبه‌روی جنگل رساند و از آن‌جا به طرف جنگل نگاه کرد که ببیند گوزن از کدام گذرگاه خارج خواهد شد.

هوا روشن شده بود، به اندازه‌ای که توانستیم روی علف‌های سبز و تازه رد خون گوزن را ببینیم. پس گوزن زخمی شده بود. رد خون را گرفتیم و شروع به تعقیب شکار نمودیم.

شکارچی هوسپ با اطمینان کامل اعلام کرد با خونی که از این حیوان رفته بگذار هر کجا دلش می‌خواهد برود، او مال ماست. نزدیک غروب بود که گوزن زخمی را در داخل جنگل پیدا کردیم. حیوان وقتی ما را دید گردش را بالا آورد ولی نتوانست سر سنگینش را بالا نگه دارد و شروع کرد به طور یکنواخت سرش را تکان دادن.

با چشمان بی‌فروغش ما را نگاه می‌کرد و یکباره مثل این که متوجه خطر شده باشد بلند شد که حرکت کند. روی زانوهای قدری ایستاد و یکباره ناله خفیفی سر داد و با تمام هیكل سنگینش در خاک و خون غلطید.

شکارچی هوسپ سر رسید. خواستم چیزی بگویم ولی خجالت کشیدم. او گردن شکار را پیچاند و روی زانوهایش قرار داد. باز خواستم دخالت کنم ولی دلم نیامد. در این لحظه بود که برق دشنه شکاری نظرم را جلب کرد. سرم را برگرداندم و وانمود کردم که کوه‌ها را تماشا می‌کنم. یک ناله ضعیف به گوشم رسید. بی‌اراده فکر مرگ و زندگی ذهنم را پر کرده بود و احساس می‌کردم چه قدر زندگی در آن لحظه برایم زشت شده.

توضیحات:

۱- تفرینی است که برای طرف مقابل آرزوی گرسنگی می‌نماید.

۲- در میان مردم قفقاز جنوبی مخصوصاً در آذربایجان و ارمنستان و گرجستان، توسط عاشق‌ها ادبیات عاشقی رواج یافته که طی قرن‌های متمادی با زندگی مردم درآمیخته است. این ادبیات از زندگی مردم الهام گرفته‌اند. عاشقان، مبلغ مهرورزی، نوع دوستی و ارزش‌های انسانی و اخلاقی بوده‌اند. آن‌ها در مجامع عمومی در دهات و شهرهای بزرگ و کوچک شعر می‌سرودند و با سازهای خود که معمولاً کمانچه بود آواز می‌خواندند. کرم هم یک عاشق آذری بوده است.